

T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YENİDEN DEĞERLEMENİN GELİŞİM SÜRECİ VE
EKONOMİ ÜZERİNE ETKİLERİ

Serpil Börtlü
(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir

1991

İ Ç İ N D E K İ L E R

<u>K I S A L T M A L A R</u>	VII
<u>G İ R İ Ş</u>	1

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

ENFLASYONUN İŞLETMELERE OLUMSUZ ETKİSİNİ ÖNLEME BAKIMINDAN YENİDEN DEĞERLEME

II- YENİDEN DEĞERLEMENİN TANIMI	4
II- YENİDEN DEĞERLEMİYİ GEREKLİ KILAN NEDENLER VE YENİDEN DEĞERLEMENİN AMACI	6
A- Yeniden Değerlemeyi Gerekli Kılan Nedenler ..	6
1- Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Etkileri	8
<u>a- Genel Olarak</u>	8
<u>b- Enflasyonun Duran Varlıklar ve Amortis-</u> <u>manlar Üzerindeki Etkileri</u>	11
<u>c- Enflasyonun Finansal Tablolara Etkileri</u>	12
<u>d- Enflasyonun Sabit Yatırımlar Üzerindeki</u> <u>Etkileri</u>	14

B- Yeniden Değerlemenin Amacı	19
1- İşletme Açısından Yeniden Değerlemenin Amacı	20
2- Ulusal Açıdan Yeniden Değerlemenin Amacı .	21
III- YENİDEN DEĞERLEME YÖNTEMLERİ	23
A- GÜDÜLEN AMACA GÖRE YENİDEN DEĞERLEME YÖNTEMİ	23
B- Muhasebeleştirme Tekniği Yönünden Yeniden Değerleme Yöntemi	24
C- Takdir Yöntemi	25
D- Katsayılar Yöntemi	25
1- İdari Metod	26
2- Net Değer Metodu	26

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

TÜRKİYE'DE YENİDEN DEĞERLEME UYGULAMASI

I- YENİDEN DEĞERLEMENİN VERGİ KANUNLARINDAKİ GELİ- ŞİM SÜRECİ	31
A- 205 Sayılı Kanun	31
B- 2791 Sayılı Kanun	32
C- 3094 Sayılı Kanun	32
II- VERGİ KANUNLARINA GÖRE YENİDEN DEĞERLEME KAVRAMI	34
A- Yeniden Değerlemenin Kapsamı	34
1- Yeniden Değerleme Yapabilecek Olanlar	34
a- <u>Gelir Vergisi Mükellefleri</u>	34
b- <u>Kurumlar Vergisi Mükellefleri</u>	34

2- Yeniden Değerleme Yapamayacak Olanlar ...	35
B- Yeniden Değerlemeye Tabi Bilanço Unsurları .	37
1- Yeniden Değerleme Zamanı	43
2- Yeniden Değerleme Oranı	43
3- Yeniden Değerleme İşleminde Kullanılacak Yöntem	44
D- Yeniden Değerleme Artışının Hesaplanması ...	45
1- Gelir Vergisi Mükellefleri Açısından Değer Artış Fonunun Mahiyeti	46
2- Kurumlar Vergisi Mükellefleri Açısından Değer Artış Fonunun Mahiyeti	47
E- Yeniden Değerleme İşleminin Kayıtlarda Gösterilmesi	50
1- Gelir Vergisi Mükelleflerinde Değer Artış Fonunun Sermayeye Eklenmesi	52
2- Kurumlar Vergisi Mükelleflerince Değer Artış Fonunun Sermayeye Eklenmesi	52
<u>a- T.T.K.'na Tabi Olan Sermaye Şirketle-</u> <u>rinde Değer Artış Fonunun Sermayeye</u> <u>Eklenmesi</u>	53
<u>b- Bankalarda Değer Artış Fonunun Serma-</u> <u>yeye Eklenmesi</u>	55
<u>c- Sermaye Piyasası Kanununa Tabi Kurum-</u> <u>larda Değer Artış Fonunun Sermayeye</u> <u>Eklenmesi</u>	55
<u>d- Tam Mükellefiyete Tabi Yabancı Serma-</u> <u>yeli Kurumlarda Değer Artış Fonunun</u> <u>Sermayeye Eklenmesi</u>	56

<u>e- Kooperatiflerde Değer Artış Fonunun Ser-</u> <u>Sermayeye Eklenmesi</u>	57
<u>f- Kurumların İştiraklerinde Değer Artış</u> <u>Fonlarının Sermayeye Eklenmesi</u>	57
G- Yeniden Değerleme Yapılan Duran Varlıkların Satışı	58
1- Değer Artış Fonunun Özel Bir Fon Hesabında Tutulması Halinde	59
2- Değer Artışının Sermayeye İlave Edilmiş Olması Halinde	60

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

YENİDEN DEĞERLEMENİN EKONOMİK ETKİLERİ VE BİR ÖRNEK İŞLETMEDE YENİDEN DEĞERLEME

I- YENİDEN DEĞERLEMENİN MALİYETLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	61
II- YENİDEN DEĞERLEMENİN KÂRLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.	65
A- Kısa Dönemde	65
1- Kamu İktisadi Teşekküllerinde	65
2- Özel Sektörde	66
B- Uzun Dönemde	66
1- Kamu İktisadi Teşekküllerinde	66
2- Özel Sektörde	67
III-YENİDEN DEĞERLEMENİN FİYATLAR ÜZERİNDEKİ ETKİ- LERİ	68
A- Yeniden Değerlemenin Arz Üzerindeki Etkileri	69

B- Yeniden Değerlemenin Talep Üzerindeki Etkileri	70
IV- YENİDEN DEĞERLEMENİN VERGİ HASILATINA ETKİLERİ	71
V- YENİDEN DEĞERLEMENİN KURUMLAŞMAYA ETKİLERİ	72
A- Yeniden Değerleme Sistemimiz Kurumlaşmayı Nasıl Etkilemektedir?	73
B- Yeniden Değerleme Sistemimiz Kurumlaşmayı Ne Ölçüde Teşvik Etmektedir?	74
VI- YENİDEN DEĞERLEME İLE SEÇİMLİK AMORTİSMAN ORAN VE YÖNTEMLERİNİN ÜRETİM GÜCÜNÜN ÇOĞALTILMASINA YÖNELİK ETKİLERİ	77
A- Genel Model Koşulları	79
B- Duran Varlıkların Maloluş Değerleri Üzerinden Ayrılan Amortismanlarla Üretim Gücünün Çoğalmasması	80
C- Yeniden Değerlenen Duran Varlıkların Yeni Değerleri Üzerinden Ayrılan Amortismanlarla Üretim Gücünün Çoğalmasması	82
VII- ÖRNEK İŞLETMEDE YENİDEN DEĞERLEME	86
<u>S O N U Ç</u>	96
<u>Y A R A R L A N I L A N K A Y N A K L A R</u>	i-iv

K I S A L T M A L A R

Amor.	: Amortisman
D.İ.E.	: Devlet İstatistik Enstitüsü
Dem.	: Demirbaş
D.A.F.	: Değer Artış Fonu
G.V.K.	: Gelir Vergisi Kanunu
Gnl.Tb.	: Genel Tebliğ
İ.S.O.D.	: İstanbul Sanayi Odası Dergisi
İ.D.T.Y.D.K.	: İktisadi Devlet Teşekkülleri Yeniden Düzenleme Komisyonu
S.P.K.	: Sermaye Piyasası Kanunu
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
T.T.K.	: Türk Ticaret Kanunu
mük.md.	: Mükerrer Madde
V.U.K.	: Vergi Usul Kanunu
Y.	: Yıl

G İ R İ Ő

Muhasebe işletme ile ilgili kişi veya kuruluŐlara işletmede oluşan tüm finansal olayları zamanında ve gerekli ölçülerde sağlamak zorundadır. Ortaklar, işletme yöneticileri, devlet gibi işletme ile ilgili kişi ve kuruluşlar a-
cısından finansal tablolar işletme faaliyetleri ile ilgili süreç içerisinde oluşan tüm değer hareketlerini para cinsinden yansıtır. Olağan ekonomik koŐullarda finansal tablolar gerekli ayrıntılara yer verilerek düzenlendiği takdirde, muhasebe işletme ile ilgili taraflara zamanında ve gerekli bilgileri verme yükümlülüğünü yerine getirmiŐ olur. Ancak enflasyon dönemlerinde para birimindeki değişiklikler finansal tabloların gerçeği yansıtmasına engel olmaktadır.

Enflasyonun toplum ve ekonominin tüm kesimlerindeki hissedilen baskısı, işletmeler üzerinde ağır tahribatlar meydana getirir. Fiyatlarda devamlı artışların olduğu dönemlerde, paranın satın alma gücündeki aŐır değişmeler işletmelerin sermaye yapısını, üretim, sürüm ve stok politikasını

önemli oranda etkiler. İşletmelerin finansal durumlarını gösteren raporlar ve tablolar geçerliliklerini ve gerçek durumun göstergesi olma özelliklerini kaybederler.

Enflasyonist ortam nedeni ile paranın satın alma gücündeki değişimler, işletme varlıklarının arasında tarihi maliyetlerle değerlendirildikleri zaman çeşitli farklılıklar açarlar. Özellikle aktife giriş tarihleri eski olan duran varlıklarla, yeni aktife giren duran varlıkların hem işletme içinde hem de işletme dışında kalan diğer işletmelerle karşılaştırma olanakları ortadan kalkar. Ayrıca duran varlık amortismanlarının tarihi maliyetlere dayanılarak ayrılması da fiktif kârlara yol açacaktır.

Fiyat artış hızının, gelirin büyüme hızının üstünde sürekli olarak artmasının ortaya çıkardığı sorunların önlenmesi için yeniden değerlemeye ihtiyaç duyulmuştur. Yeniden değerlendirme; enflasyonun duran varlıklar üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkilerin kısmen de olsa önlenmesi, işletme faaliyetlerinin sürekliliğinin sağlanabilmesi için hemen hemen tüm ekonomilerde kabul görmüştür.

Ülkemizde yeniden değerlendirme ilk olarak 1963 yılında 205 sayılı yasa ile 213 sayılı V.U.K.'muza eklenen geçici 11. madde ile benimsenmiştir. Fakat bu yapılan yasal düzenlemeye rağmen Maliye Bakanlığı tarafından belirlenecek olan emsallerin tesbit edilmemesi, yeniden değerlemenin 1983 yılına kadar uygulanmasına olanak tanımamıştır.

1.1.1983 tarihinden geçerli olmak üzere 2.1.1983 tarihinde kabul edilen ve V.U.K.'nun geçici 11. maddesini değiştiren 2791 Sayılı yasa yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe giren bu yasa bir defalık katsayı esası ile yeniden değerlendirilmesine imkân tanırken, 4.12.1984 tarihinde 3094 sayılı yasa ile yeniden değerlemeye süreklilik kazandırılmış ve katsayı esası kaldırılarak, yeniden değerlendirilmesinin Maliye Bakanlığınca toptan eşya fiyat endeksindeki artışlara göre belirlenmesi esası getirilmiştir. İşletmelerin muhasebe verilerinin doğruluğunun sağlanmasına, sermayelerinin korunmasına da bu yasal süreç içerisinde işlerlik kazandırılmıştır.

Bu çalışmamızda da enflasyonun işletmeler üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin giderilebilmesi için yeniden değerlemenin gerekliliği birinci bölümde, ülkemizde yeniden değerlemenin gelişim süreci ve vergi mevzuatı açısından nasıl olması gerektiğinin saptanmasına ise ikinci bölümde yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise yeniden değerlemenin ekonomi üzerindeki etkilerini ve örnek işletmede yeniden değerlendirilme uygulaması ele alınmıştır.

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

ENFLASYONUN İŞLETMELERE OLUMSUZ ETKİSİNİ ÖNLEME BAKIMINDAN YENİDEN DEĞERLEME

I- YENİDEN DEĞERLEMENİN TANIMI

İşletme ekonomisi, muhasebe ve vergi hukuku alanlarında kullanılan yeniden değerlendirme kavramı, işletme bilançolarında farklı satın alma gücüne sahip para birimleri ile gösterilen iktisadi kıymetlerin değerlerinin, günün koşullarına uygun olarak gösterilmesini sağlamak için başvuru-
lan bir işlemi ifade eder (1).

İktisadi Devlet Teşekkülleri Yeniden Düzenleme Komisyonunun raporunda yeniden değerlendirme; "işletmede, evvelce belli bir değer üzerinden tesbit edilen maddi olmayan bilanço unsurlarının, durum ve koşullarının değişmesi karşı-

---

(1) Rüştü ERİMEZ, Değerleme ve Mali Tablolar, İstanbul, 1975, s.451.

sında, aktüalize edilmesine yönelik bir değerlendirme işlemini ifade eder" şeklinde tanımlanmıştır (2).

Farklı şekillerde yapılan yeniden değerlendirme tanımlarının ortak özellikleri şöyle özetlenebilir (3).

- Yeniden değerlendirme, ancak paranın satın alma gücünde önemli ölçüde değişme olduğu zaman yapılır.

- Bu haliyle yeniden değerlendirme V.U.K.'nda yer alan normal bir değerlendirme değil, olağanüstü bir değerlendirme şeklidir.

- Yeniden değerlemeye tabi tutulacak ekonomik varlıklar daha önce değerlendirilmişlerdir.

- Yeniden değerlendirme işletmeye ait ekonomik varlıkların cari para değeri ile ifade edilmesidir. Böylelikle ekonomik varlıkların değerleri homojenlik gösterirler.

- Yeniden değerlendirme işletmeye tabi bütün ekonomik varlıklara uygulanabilir.

- Yeniden değerlemenin asıl hedefi, paranın değerini kaybetmesinin olumsuz etkilerini gidermektir. Bu sebeple paranın satın alma gücünün düşmesi dışındaki teknolojik ve di-

---

(2) İ.D.T.Y.D.K, Teşebbüs Bilançolarının Yeniden Değerleme Yoluyla Düzeltilmesi, Ankara, 1968, s.7.

(3) Mükremin ALTINTAŞ, İşletmelerin Duran Varlıklarını Kat-sayılar Metoduna Göre Yeniden Değerleme ve Muhasebe Kayıtları, Adana İ.T.İ.A. Yayınları, 1973, s.77.

ğer faktörlerin olumsuz etkilerinin giderilmesi yeniden değerlendirilmenin konusu dışında kalır. Bu suretle de "varlıkların satın alma gücü bakımından aynen korunması" ilkesi gerçekleştirilmiş olur.

- Yeniden değerlendirme paranın satın alma gücünün yükseldiğini devrelerde de yapılabilir. Ancak uygulama göstermiştir ki, yeniden değerlendirme her zaman paranın satın alma gücünün düşmesi sonucu yapılmıştır.

II- YENİDEN DEĞERLEMİYİ GEREKLİ KILAN NEDENLER VE YENİDEN DEĞERLEMENİN AMACI

A- Yeniden Değerlemeyi Gerekli Kılan Nedenler

Enflasyonist ortam, işletmelerin reel vergi yükünü arttırmış, özkaynak/yabancı kaynak dengesini bozarak işletmelerin mali yapılarının sağlıklı olmasına yol açmıştır. Tarihi maliyetleri esas alan vergi sistemimiz sürekli biçimde enflasyonu vergileyerek sanayi kesiminde özkaynak birikimini engellemiştir. Gerçekçi olmayan maliyet ve rantabilite hesapları, gerçek değerleri göstermeyen finansal tabloları inanılır ve güvenilir olmaktan çıkarmış, bu durum ise işletmenin dışa açılmalarına, yeni özkaynak teminine imkan bırakmayarak, sermaye piyasasının gelişmesinde olumsuz rol oynamıştır (4). Bütün bu olumsuzlukların giderilmesi açısından

(4) Mehmet YAZAR "Yeniden Değerleme ve Türkiye Ekonomisine Getirdikleri Semineri Açıs Konuşması", MUHASEBE ENSTİTÜSÜ DERGİSİ, Y.9, Yeniden Değerleme Özel Sayısı (Mayıs 1983), s.7.

yeniden değerleme zorunluluğu kendisini hissettirmiştir.

Her ne kadar, bilançoların yeniden değerlenmesi işlemi, kayıtlara geçen rakamların değişmeyeceği ilkesine dayanan geleneksel muhasebe kurallarına aykırı duişmekte ise de, paranın satın alma gucunun istikrardan yoksun olduğu donemlerde bu ilkeden ayrılmak bir zorunluluk olarak belirlemektedir (5).

Enflasyonun neden olduğu aşırı fiyat artışlarının işletme bunyelerinde meydana getirdiği olumsuz sonuğları ortadan kaldırmak amacıyla yeniden değerlemeye gidilmiştir. Bilindiği gibi bilançoda yer alan varlıklar çeşitli tarihlerde satın alınmış ve bilançooya girmişlerdir. Söz konusu varlıklar satın alındıkları günün para değerini temsil ettiklerinden her bilançoda çeşitli tarihlerde iktisap olunmuş bu varlıklar, para değeri bakımından anlamsız bir görünüş arzederler.

Varlıkların bugünkü değerini yansıtmaması hali özellikle duran varlıklarda kendini göstermekte ve bu hal ömrü kısa olan varlıklarda yavaş yavaş azalmaktadır. Bir başka deyişle, bundan yirmi yıl önce kurulmuş bir işletme ile bugün kurulan işletme karşılaştırıldığında iki işletmenin duran varlıklarının bilanço değerleri birkaç misli fark ederken, dönen varlıklar arasında bir fark görülmemektedir (6).

---

(5) İ.D.T.Y.D.K, Tesebbüs..., s.11.

(6) Atilla GÖNENLİ, Bilanço Analizi, İstanbul, 1972, s.83.

1. Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Etkileri

a- Genel Olarak

Fiyatlar genel seviyesinin devamlı olarak artması şeklinde tanımlayabileceğimiz enflasyon, ekonomiyi her yönüyle etkilemektedir.

İşletmelerin yapısı, politikaları ve işleyişi üzerinde önemli etki yaratan enflasyon, ekonomik hayatta belirsizliği ve riski arttırdığı için, firmaların daha yüksek düzeyde kâr bekleyişi içinde olmalarına, dolayısıyla fiyat istikrarının olduğu dönemlerde kabul edilebilecek risk ve kârlılıkta olan yatırım projelerinin reddedilmesine yol açabilir (7).

Enflasyon işletmelerin finansman yapısını ve politikalarını da etkilemektedir. Etkileme derecesi paranın değerindeki düşme hızına, firma varlıklarının nakdi yada nakdi olmayan varlıklar olmalarına, varlıkların devir hızına, üretilen mal ve hizmetlerin talep elastikiyetine, nisbî fiyatlardaki değişmeye, teknolojik gelişmelere ve bu gelişmelerin ekonomiye uygulanma hızına, işletmelerin borçtan yararlanma derecesine ve katlanılan faiz yüküne bağlıdır (8).

---

(7) Nuri UMAN, Enflasyon Muhasebesi, İstanbul, 1979, s.14'-den, Weston, S.F and Brigham, E.F, Managerial Finance, 5. baskı, The Dryden Prens, Hinsdale, Illinois, 1975, s.6-8.

(8) UMAN, s.14.

Enflasyon işletmeleri ve işletme içinde yer alan varlıkları aynı oranda etkilemektedir. İşletmelerin sahip oldukları ekonomik varlıklar, paranın satın alma gücündeki değişikliklerden etkilenme durumları itibariyle iki grupta toplanır (9).

Reel değerler; paranın satın alma gücündeki değişiklikler karşısında kendi değerini koruyan varlıklardır (Duran varlıklar).

Nominal değerler; paranın satın alma gücündeki değişiklikler karşısında kendi değerini koruyamayıp, fiyatlar genel seviyesindeki değişmeler ile ters yönlü olarak reel değeri değişen varlıklardır (Döner varlıklar).

Döner varlıklar fiyat hareketlerini aynen izledikleri için bilançoda cari para birimiyle ifade olunurlar. Döner varlıklar içinde yer alan kasa ve bankalar gerçek değerleri ile nominal değerleri birbirine eşit olan varlıklardır. Alacaklarda ise kısa vadeli alacaklar vadeleri sonunda verildikleri günkü miktarlar üzerinden tahsil edilecekleri için enflasyondan pek fazla etkilenmezler. Oysa uzun vadeli alacaklarda durum böyle değildir. Uzun vadeli alacaklar enflasyondan oldukça fazla etkilenirler. Uzun vadeli alacaklarda vade günündeki para değeri üzerinden tahsil etme imkânı yoktur. Da-

---

(9) Nuri UMAN, Fiyat Hareketlerinin İşletmeler Üzerine Etkileri ve Yeniden Değerleme, Ankara, Sevinç Matbaası, 1968, s.13.

ha önceleri satın alma gücü yüksek para üzerinden alacaklanmış olanlar, daha sonra satın alma gücü düşük para üzerinden aynı miktar alacağını tahsil etmek zorundadır (10).

Döner varlıklar grubu içerisinde enflasyondan en çok etkilenen varlıklar stoklardır. Stok değerlendirme yöntemlerinin enflasyonu dikkate alarak seçilmesi, LİFO (son giren ilk çıkar) yönteminin kullanılması veya stokların piyasa fiyatına göre değerlendirilmesi gibi stok değerlendirme yöntemleri, stoklardaki enflasyonun etkisini azaltacaktır. Böylece stokların günün fiyatlarına en yakın fiyatla bilançolarda yer almaları sağlanmaktadır.

Döner varlıklar grubu içerisinde yer alan ekonomik varlıklar fiyatlar genel seviyesindeki değişikliklerden fazla etkilenmemekte olup, asıl etkilenen grup reel değerleri paranın satın alma gücüne göre değişen duran varlıklar olmaktadır.

Reel değerlerin fiyatlar genel seviyesinin değiştiği dönemlerde, geleneksel muhasebedeki değeri ile kıyaslama yapıldığı andaki değeri aynı olmadığından bu iki değer homojen bir para birimiyle ifade edilmedikçe karşılaştırma yapılmayacaktır (11).

---

(10) ALTINTAŞ, s.59.

(11) UMAN, Fiyat..., s.14'den, Ralph Coughenour Jones, Effect of Price Level Changes on Business Income, Capital and Taxes, American Accounting Association, 1956, s.v.

b- Enflasyonun Duran Varlıklar ve Amortismanlar
Üzerindeki Etkileri

Duran varlıklar bilançolarda, geleneksel muhasebe ilkelerine göre alınış tarihlerindeki değerleri ile yer alırlar. Paranın satın alma gücünün düştüğü dönemlerde bu durum bilançoların homojenliğini bozmakta, işletmenin de finansal yapısının bozulmasına neden olmaktadır.

Duran varlıklar işletme faaliyetlerinde kullanılmak üzere alındığından, ekonomik ömrü boyunca değer kayıplarına uğrayacaktır. Duran varlıkların azalan değerleri, tükenen kaynakların tutarlarını mali yönden karşılamak üzere tedbirler alma zorunluluğunda amortisman ayırmak gereksinmesini ortaya çıkarmıştır (12).

Enflasyonun duran varlıklar üzerindeki etkileri söz konusu olunca, duran varlıkların fiziki değer azalışlarını ifade eden amortismanların da dikkate alınması gerekmektedir.

Enflasyon dönemlerinde, halâ tarihsel maliyet ilkesinin herhangi bir değişiklik yapılmadan uygulanmasında ayrılan amortismanlar, anlamlarından çok şey kaybetmiş olur. Zira tarihsel maliyete bağlı kalındığı takdirde, her duran varlık için yıllarca sonra ayrılan amortismanlar o duran varlıkların alındığı tarihteki paralarla bağlantısı kalmamış, yeni paralar olmaktadır.

---

(12) ALTINTAŞ, s.19.

Teknolojik ve ekonomik gelişmelerle maliyet ve pazar endişeleriyle firmaların günden güne genişlediği ve sermayenin yoğun olduğu sistemlere kaydığı ayrı bir ekonomik gelişme olarak ortadadır. Şu halde bu gelişme süreci içinde amortismanların maliyetlerdeki payının günden güne yükseldiği söylenebilir. Dolayısıyla amortisman hesaplamalarında enflasyondan gelen hataların işletme hesaplarında ve raporlarında neden olduğu bozulmalar gün ve gün önem kazanacaktır (13).

c- Enflasyonun Finansal Tablolara Etkileri

Klasik muhasebe olarak adlandırılan mevcut muhasebe sisteminde, işletmeye dahil iktisadi kıymetler satın alma tarihlerindeki değerlerine bağlı kalınarak kayıtlara geçirilmekte, bu sistemin sonucu olarak da fiyatlar genel seviyesindeki artışlar kayıtlara intikal ettirilmektedir. Muhasebeden doğru bir şekilde faydalanılması ise muhasebenin kayıtlarına, fiyat değişikliklerinin yansıtılmasına bağlıdır (14).

İşletme ile ilgili bütün kişi ve kuruluşlar açısından finansal tablolar planlama, denetim gibi amaçlara ulaşabilme

---

(13) Alpaslan PEKER, Modern Yönetim Muhasebesi, İstanbul, 1988, s.99 v.d.

(14) Ö.Faik YILMAZ, "Devamlı Olarak Uygulanabilecek Yeniden Değerleme Müessesesi", VERGİ DÜNYASI, Y. 1985, S.42, s.70.

açısından verilecek kararlarda birer analiz aracı olarak işlev görürler. Muhasebe raporları bu işlevi yerine getirirken ekonomik koşullara uygun olarak gerçeği yansıttığı durumlarda önem kazanırlar, yoksa finansal tablolar enflasyon ortamlarında klasik muhasebe ilkelerine göre düzenledikleri takdirde değerlerini kaybederler.

Finansal tabloların birer analiz aracı olarak uğradıkları bu değersizleşme durumuna aşağıda başlıcalarını sıraladığımız etmenler neden olur (15).

- Varlıklardan bir kısmının parasal, bir kısmının ise reel varlık olmaları,
- Aynı biçimde yükümlülüklerin bir kısmının parasal, bir kısmının ise reel özellik taşıması,
- Enflasyonun parasal kalemler üzerindeki etkileri ile reel kalemler üzerindeki etkilerinin birbirinden çok farklı, hatta ters yönde olması,
- Bilanço kalemlerinin her birinin dönme çabukluğuna göre de enflasyon etkilerinin değişik düzeylerde gerçekleşmesi.

Enflasyonun finansal tablolara olumsuz etkisinin önlenmesi, finansal tabloların birer analiz aracı olarak kullanılmalarında işletme ile ilgili taraflara gerçeği yansıtmasını sağlayacaktır.

---

(15) PEKER, s.37.

d- Enflasyonun Sabit Yatırımlar Üzerindeki Etkileri

Enflasyonun ekonomiyi olumsuz yönde etkilemesi, mikro düzeydeki işletmelerde bilançoların gerçek durumunu tamamıyla çarpıtmıştır. Zira yetersiz amortisman uygulaması nedeniyle, işletmeler gerçek maliyetlerini saptayamamışlar, dolayısıyla da sermayelerini koruyacak tutarda fon ayıramamışlardır. Bunun sonucu olarak işletmelerde fiktif kârlar oluşmuş bu kârlar üzerinden "enflasyon vergisi" ödenmesi ve işletme özsermayesinde erozyon sorunları gündeme gelmiştir (16).

Şirket amortismanlarının düşük ayrılması firma kârının olduğundan daha fazla gözükmesine ve bunun sonucunda şirket ortaklarına gerçek olmayan kârın dağıtımına neden olmaktadır. Şirket kazandığından fazla ekonomik çıkış yapmaktadır. Aşağıdaki örnekle bu nokta daha iyi açıklanacaktır (17).

Üç yıl 0.20 oranında verimlilik sağlayacak ve 1984 yılında yapılacak 1000.- TL'lik basit bir yatırım olayını

-
- (16) Mehmet ŞİRİN-Mehmet BİNGÖL, "Yeniden Değerlemede Amac Dışı Bazı Uygulamalar", VERİĞİ DÜNYASI, S.62 (Ekim-1986), s.39
- (17) Eugene SAULS-Cengiz EROL, "Yeniden Değerleme; Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'deki Uygulamanın Analizi", MUHASEBE ENSTİTÜSÜ DERGİSİ, Y.10, S.37 (Ağustos 1984), s.43-44.

düşünelim. Yatırımların yıllık nakit girişlerinin üç yıl boyunca sabit olacağını kabul edelim. Buna ek olarak, resmi vergi oranınının 0.40, amortismanların direkt metoda göre ayrıldığını ve ülkedeki enflasyon oranınının sıfır olduğunu varsayarsak, yatırımın finansal sonucu aşağıdaki gibi olacaktır.

TABLO-I

	<u>1984</u>	<u>1985</u>	<u>1986</u>
Proje Geliri	570	570	570
Amortismanlar	<u>333</u>	<u>333</u>	<u>333</u>
Vergiye Tabi Gelir	237	237	237
Vergi	<u>95</u>	<u>95</u>	<u>95</u>
Net Kâr	<u>142</u>	<u>142</u>	<u>142</u>
Nakit Girişi	<u>475</u>	<u>475</u>	<u>475</u>

0.20 oranıyla 475.- TL'yi iskonto edersek, nakit akışlarınının şimdiki değeri 1000.- TL. olur. Eğer ülkedeki enflasyon oranı 0.40 ise, projeden elde edilen gelirler 0.40 oranında etkilenecektir. Fakat enflasyonun amortismanlar üzerinde hiç bir etkisi olmayacaktır. Projenin tablo I'deki finansal durumu tablo II'deki gibi değişecektir.

TABLO-II

	<u>1984</u>	<u>1985</u>	<u>1986</u>
Proje Geliri	798	1117	1564
Amortismanlar	<u>333</u>	<u>333</u>	<u>333</u>
Vergiye Tabi Gelir	465	784	1231
Vergi	<u>186</u>	<u>314</u>	<u>492</u>
Net Kâr	<u>279</u>	<u>470</u>	<u>739</u>
Nakit Girişi	<u>612</u>	<u>803</u>	<u>1072</u>
Başlangıç Yılı (Yo)			
Fiyat Seviyesine Göre			
Nakit Girişi	<u>437</u>	<u>410</u>	<u>391</u>

Temel yıl fiyat seviyesine göre hesaplanan nakit akışını 0.20 oranıyla iskonto ettiğimizde, projenin şimdiki değeri 875.- TL olur. Ülkedeki 0.40 enflasyon oranı kadar fazla vergi ödediğimizden 0.20'lik oranla iskonto edilen nakit akışlarının şimdiki değeri proje maliyetinden 125.- TL daha azdır. Projenin etkin verimlilik oranı beklenen 0.20'lik verimliliğe eşit olmayıp, % 11.70 şeklinde gerçekleşmektedir. Bu örnekteki amortisman oranının düşük olması, firmanın kârını fiktif olarak yükseltmiştir. Eğer amortisman, fiyat seviyesindeki değişmeler kadar arttırılırsa, finansal sonuçlar aşağıdaki gibi değişecektir.

TABLO-III

	<u>1984</u>	<u>1985</u>	<u>1986</u>
Proje Geliri	798	1.117	1564
Amortisman	<u>466</u>	<u>653</u>	<u>914</u>
Vergiye Tabi Gelir	332	464	650
Vergi	<u>133</u>	<u>186</u>	<u>260</u>
Net Kâr	<u>199</u>	<u>278</u>	<u>390</u>
Nakit Akışı	<u>665</u>	<u>931</u>	<u>1034</u>
Temel Yıl (Yo)			
Fiyat Seviyesine Göre			
Nakit Akışı	<u>475</u>	<u>475</u>	<u>476</u>

Temel yıl fiyat seviyesine göre hesaplanan nakit akışını 0.20 oranıyla iskonto ettiğimizde, projenin şimdiki değeri 1000.- TL olur. Projenin şimdiki değeri 1000.- TL'lik proje maliyetine eşittir. Böylece beklenen 0.20 oranındaki verimlilik elde edilmiştir.

Enflasyon oranı kadar amortismanda yapılan değişiklik vergi miktarını etkilemiştir. Eğer enflasyon oranı amortismanına yansıtılırsa, ödenecek vergi miktarı azalır. Dolayısıyla nakit akışı yükselir. Amortismanların vergileme yönünden değiştirilmemesi durumunda, firma enflasyon oranı kadar fazla vergi ödeyecektir. Bu yatırımlara ödenen bir çeşit enflasyon vergisi demektir. Enflasyon vergisi; sabit varlıkların maliyeti, sabit varlıkların ekonomik süreci, enflasyon ve vergi oranıyla direkt olarak bağlantılıdır. Fakat iskonto oranıyla ters orantılıdır.

Yukarıdaki örneğimizi yenileme maliyet yöntemiyle inceleyebiliriz. Şöyle ki, ülkedeki enflasyon oranının sıfır, her yılın net kârından 142.- TL temettü dağıtılacağı, dağıtılmayan net kârı vergiden sonra 0.20 verimlilik sağlayacak şekilde yatırılacağı ve her yıl 1000.- TL'lik yatırımın yenileceğini varsayalım. Projenin nakit akışı şöyle olacaktır.

TABLO-IV

	<u>1984</u>	<u>1985</u>	<u>1986</u>
Net Faaliyet Kârı	142	142	142
Net Faiz Geliri	-	67	149
Net Nakit Akışı	475	542	624
Dönem Başı Nakit Durumu	-	333	733
Yıl İçi Nakit Akışı	475	542	624
Nakit(Kasa) Mevcudu	475	875	1.357
Temettü	142	142	142
Devre Sonu Nakit Akışı	333	733	1.215

Eğer ülkedeki enflasyon oranı 0.40 ise ve temettü miktarı enflasyon oranı kadar arttırılırsa, projenin nakit akışı aşağıdaki gibi değişecektir.

TABLO-V

	<u>1984</u>	<u>1985</u>	<u>1986</u>
Net Faaliyet Kârı	279	470	739
Net Faiz Geliri	-	83	204
Net Nakit Akışı	612	886	1.276
Dönem Başı Nakit Durumu	-	413	1.021
Nakit Akışı	612	886	1.276
Nakit (Kasa) Mevcudu	612	1.299	2.287
Temettü	199	278	390
Dönem Sonu Nakit Durumu	413	1.021	1.097

İktisadi kıymet 0.40 enflasyonlu bir dönemde, üç yıl sonra 2.710.- TL'sına mal olacaktır. Bu nedenle firma aynı iktisadi varlığı yenileyebilecek (nakit) varlığa sahip olamayacaktır. Firmanın yaşamı sürdürüp, iktisadi kıymetini yenileyebilmesi için, piyasadan 803.- TL borç alması veya 803.- TL miktarındaki temettü dağıtımından vazgeçmesi gerekmektedir. Sürekli yeniden değerlendirme yönteminin vergi miktarı üzerinden etki yapması, firma lehine ekonomik düzenlemeler sağlayacağından yukarıda sözü edilen sakıncalar ortadan kalkacaktır.

B- Yeniden Değerlemenin Amacı

Mali tablolardaki ekonomik kıymetlerin yeniden değerlemeye tabi tutulması farklı kuramsal temellere dayanan farklı sistemlere göre yapılır. Söz konusu kuramsal temellerde gerçekte ekonominin ve firmanın yeniden değerlendirme iş-

lemine bakış açısı ve ondan beklentileriyle yakından ilgilidir (18). Bu nedenle yeniden değerlemenin amacı, işletme ve ulusal ekonomi açısından ayrı ayrı incelenebilir.

1- İşletme Açısından Yeniden Değerlemenin Amacı

Yeniden değerlendirme tedbiri ile öngörülen en önemli amaç, işletmelerin enflasyon nedeni ile bozulmuş bulunan üretim güçlerini yeniden sağlığa kavuşturmaktır. Üretim gücünün muhafazasının muhasebe dilindeki anlamı, işletme özsermayesinin reel olarak korunması demektir (19).

Tarihi maliyet esasına göre düzenlenen bilançolar işletmelerin ekonomik ve mali yapılarını açık bir şekilde göstermemektedir. Özellikle özkaynaklar ile duran varlıklar gerçek değerlerinin çok altında gösterilmektedir. Bu problemlerin giderilmesi için finansal tabloların yeniden değerlendirme yöntemiyle gerçekçi rakamlarla düzenlenmesi gerekmektedir. Yeniden değerlendirme, finansal tabloların gerçekçi rakamlarla geliştirilmesi, firmanın geliştirilmiş finansal tablolar yardımıyla faaliyet sonuçlarını daha iyi değerlemesini sağlar. Yatırımcı, borç veren banka ve diğer kurumlar gerçek bilgileri ihtiva eden finansal tablolara dayalı karar vermekle daha kazançlı olurlar (20).

---

(18) PEKER, s.105.

(19) Kamuran PEKİNER, "Yeniden Değerleme Tedbiri (Tekniği ve Muhasebeleştirilmesi)" MUHASEBE ENSTİTÜSÜ DERGİSİ-Y.9, s.41.

(20) SAULS-EROL, s.45.

Bilanço değerlerinin enflasyon nedeniyle piyasa değerinin altında kalması, amortismanların da gereğinden düşük ayrılmasına neden olmaktadır (21). Düşük bedel üzerinden saptanacak olan amortisman miktarı üretim maliyetine dahil edilince, daha düşük bir seviyede bir maliyet ve maliyetin bir yüzdesinin eklenmesiyle tesbit edilecek daha düşük bir satış fiyatı elde edilecektir.

Halbuki, amortismanlar duran varlıkların yeniden değerlenmiş bedelleri üzerinden ayrılacak olursa daha yüksek miktarda amortisman üretim maliyetine dahil edilecek, sonrada daha uygun bir satış fiyatı tesbit edilebilecektir (22). Ayrıca yeterli miktarda amortisman ayrılması da duran varlıkların otofinansmanını sağlayacaktır (23).

2- Ulusal Açıdan Yeniden Değerlemenin Amacı

Bu bakımdan ana amaç ülke sermaye stokunu korumak ve geliştirmek suretiyle, ekonomik gelişmenin sağlıklı ve dengeli biçimde sürdürülmesini sağlamak olmalıdır (24).

Ulusal ekonomi açısından doğru kalkınma planları hazırlamak, milli gelir hesaplarının gerçekçi olabilmesini sağlamak, yeniden değerleme ile mümkündür.

---

(21) ŞİRİN-BİNGÖL, s.45.

(22) ALTINTAŞ, s.78'den Georges DEPALLENS, Gestion Financie're de L'entreprise, 4.Edition, Paris, 1970, s.72.

(23) ALTINTAŞ, s.80.

(24) PEKER, s.105.

Ekonomik sistemi ne olursa olsun, her devlet kaynaklarını rasyonel şekilde kullanmak, dengeli bir kalkınma sağlamak ve izlenecek politikalar arasında uyum sağlayabilmek için mahiyeti itibariyle farklılık gösteren planlar yapmaktadır. Bu planların hazırlanmasında istatistiki verilerden ve dolayısıyla işletme muhasebeleri kanalıyla elde edilen bilgilerden yararlanılmaktadır. Bu donelerin yanlış olması halinde, bunlara dayanılarak hazırlanan planların başarısızlığa uğraması mümkündür.

Her işletme, ulusal ekonominin bir ünitesini teşkil etmektedir. Bu işletmelerin aynı satın alma gücüne sahip para ünitesi ile ifade edilmiş bilançolarının toplamı, ulusal bilançoyu verir. Bu da, milli gelirin üretim sırasında hesaplanmasında, sağlam bilgiler sağlar.

Net yatırımların yapılabilmesi için amortisman rakamlarının doğru olması gerekir. Fiyatlar genel seviyesinin yükseldiği devrelerde amortismanlar olduğundan az gösterildiğine göre, toplam net yatırımlarda olduğundan fazla olacaktır (25).

Yeniden değerlemenin makro açıdan bir diğer amacı da aynı vergi gelirlerini arttırmaktır. Özellikle arazi ve bina vergilerinde vergi geliri, vergi matrahı olan bina ve arazinin kıymetine bağlıdır. Bu kıymetler konjonktür karşısında düşük kalmışsa, yeniden değerlemeye gidilerek kıymetler yükseltilir, dolayısıyla vergi gelirleri de artar (26).

---

(25) UMAN, Fiyat Hareketlerinin..., s.103,104.

(26) ALTINTAŞ, s.86.

III- YENİDEN DEĞERLEME YÖNTEMLERİ

İktisadi işletmelerde, amortismanına tabi duran varlıkların yeniden değerlendirilmesi ile ilgili olarak ileri sürülen öneriler ve bazı yabancı ülkelerde yerleşmiş değerlendirme yöntemleri göz önünde bulundurulmak suretiyle; anılan değerlendirme yöntemlerini amaçlanan hedeflere göre çeşitlendirmek mümkündür. Örneğin; muhasebeleştirme tekniği, güdülen amaç veya para değerindeki düşmelerin farklı açılardan değerlendirilmesi yönünden değişik değerlendirme yöntemlerinden bahsedilebilmektedir (27).

A- GÜDÜLEN AMACA GÖRE YENİDEN DEĞERLEME YÖNTEMİ

İşletme bünyesinde güdülen amaca göre, bilançoların yeniden değerlendirilmesi üç yöntemle yapılmaktadır (28).

- Bilançoda kayıtlı duran varlıkların, bilançonun düzenlendiği tarihten önceki para değerine göre değerlendirilmesi,

- Duran varlıkların, bilançonun düzenlenme tarihindeki para değeri esas alınmak suretiyle değerlendirilmesi,

- Maliyet bedeli ölçüsü esas alınarak düzenlenmiş bilançoların yanısıra, paranın satın alma gücüne göre yeniden değerlendirilmiş finansal tabloların hazırlanması şeklinde olmaktadır.

(27) Ali Abdullah DOĞAN-Mehmet Nadir ARICA, Türk Vergi Hukukunda Yeniden Değerleme, Ankara, 1983, s.28.

(28) DOĞAN-ARICA, s.28'den, Rüştü ERİMEZ, "Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Etkileri ve Bilançoların Yeniden Değerlenmesi", İ.S.O.D., Y.16, S.190 (Aralık 1982), s.15.

B- Muhasebeleştirme Tekniği Yönünden Yeniden Değerleme Yöntemi

Muhasebeleştirme tekniği yönünden ya da muhasebe işleminin işletme içi veya işletme dışı envanter sonuçlarına dayalı olarak gerçekleştirilmesine göre de farklı değerleme yöntemlerinden bahsedilmektedir (29).

1- Yeniden Değerleme İşleminin Münhasıran Bilançolar Üzerinde Gerçekleştirilmesi

Bu yöntemde değerleme işlemi son derece basit olup, değerleme gününe kadar olan devredeki ekonomik koşullar ve buna bağlı olarak da para değerindeki düşmeler dikkate alınmak suretiyle; değerleme günü itibariyle, sabit varlıkların ikame bedeli tespit edilerek yeni değerler üzerinden bilanço düzenlenir.

Bu yöntemde, para değerindeki düşmeyle ilgili olarak muhasebe içi kayıtlar yapılmamakta, söz konusu değişiklikler bilanço üzerinden izlenmektedir.

2- Yeniden Değerleme İşleminin Tüm Muhasebe Sistemini Kavrayacak Şekilde Gerçekleştirilmesi

Muhasebe dışı envanter çalışmalarını sırasında ekonomideki olumsuz gelişmelere paralel olarak para değerindeki düşmeler, muhasebe içi envanterde ilgili hesaplara intikal etti-

---

(29) DOĞAN-ARICA, s.29'dan, Remzi ÖRTEN, Genel Yeniden Değerlemenin Önemi ve Muhasebeleştirme Tekniği, A.İ.T.İ.A. Yayını, NO: 73, Ankara, 1974, s.129-150.

rilmekte ve bu hesap değerleri üzerinden bilanço dzenlenmesi yoluna gidilmektedir.

C- Takdir Yöntemi

Bu yöntemin esası, yeniden değerlenecek kıymetlerden her birinin ikame değeri ile halihazır değerlerini eksperler vasıtasıyla takdir ettirmek ve iktisadi kıymetlerin değerini buna göre düzeltmekten ibarettir. Değer takdirleri sırasında subjektif unsurların büyük ölçüde rol oynamasının ortaya çıkardığı sakıncalar ve her iktisadi kıymetin ayrı ayrı takdir edilmesinin yarattığı güçlükler, kuramsal olarak ideal görünen bu usulün genel bir uygulama alanı bulunmasına engel teşkil etmektedir (30).

D- Katsayılar Yöntemi

Takdir yöntemine göre kolay, masrafsız ve özellikle objektif bir mahiyet taşıyan bu yöntemde duran varlıklar, paranın değerindeki düşme derecesini temsil eden katsayılarla çarpılmak suretiyle yeniden değerlenirler. Ancak bu kıymetlere ilişkin amortismanların değerlenmesinde farklı fikirler ve bunun sonucu olarak da farklı iki metod ortaya çıkmaktadır (31).

---

(30) A.Aykon DOĞAN, "Yeniden Değerleme Müessesesinin Genel Açıklaması", MUHASEBE ENSTİTÜSÜ DERGİSİ, Y.9, S.18.

(31) DOĞAN-ARICA, s.31.

1- İdari Metod

Bir kısım batı ülkelerinde yapılan yeniden değerlemelerde uygulama sahası bulmuş olan bu metodun esasını, duran varlıkların iktisap edildikleri, bunlar üzerinden ayrılan amortismanların ise ayrıldıkları yılların katsayıları ile çarpılarak değerlendirilmeleri teşkil etmektedir.

Bu suretle yapılan değerlemeden sonra duran varlıklarla, birikmiş amortismanlar hesabı saptanan yeni değere yükseltilmekte, yeni ve eski net değerler arasındaki fark da değer artış fonu adı altında pasifte yer alan düzenleyici bir hesaba kaydedilmektedir.

İdari metodun esası, amortismanlarında aynen duran varlıklar gibi işletmede yer aldıkları yıldan itibaren fiyat hareketlerinden etkilendiği mantığına dayanmaktadır.

2- Net Değer Metodu

Duran varlıklar ve birikmiş amortismanlar, iktisadi kıymetin aktife girdiği yılın katsayısı uygulanarak değerlendirilirler. Yeni aktif değerden, birikmiş amortismanların yeni tutarı düşülerek yeni net değer bulunur. Yeni ve eski net değerler arasındaki fark değerlendirme fonunu oluşturur.

Finansal tabloların yeniden değerlendirilmesinde, finansal tabloların paranın satın alma gücüne göre düzel-

tilmesinden yana olanlar, bu yöntemin üstünlüğünü şu şekilde ortaya koymaktadırlar (32).

a-) Finansal tabloların, genel fiyat endeksine göre düzeltilmesi ile enflasyonun paranın satın alma gücü üzerindeki etkileri, finansal tablolara yansıtılmış olmaktadır.

b-) Tüm işletmeler yeniden değerlendirilmede aynı endeksi kullanacaklarından yöntem yeterli ölçüde nesneldir.

c-) Genel fiyat endeksine göre düzeltilmiş finansal tablolar kolaylıkla kontrol edilebilmekte, irdelenmektedir.

ç-) Söz konusu yöntem uygulama açısından da üstünlük göstermektedir. Gerçekten genel fiyat endeksi yaklaşımında, muhasebe ilkeleri, standartları değil sadece ölçü birimi değişmektedir.

d-) Müşterek ölçü biriminin kullanılması nedeniyle finansal tablolar arasında karşılaştırmalar yapmak kolaylaşmaktadır.

e-) Genel fiyat endeksine göre düzeltilmiş finansal tablolar, işletmelerin gerçek vergi yükünü, gerçekte ödemekte oldukları vergi oranlarını ortaya koyduğundan, vergi yasalarında firmalar lehine değişiklikler yapılmasını kolaylaştırmakta, yasa değişiklikleri için elverişli ortam yaratmaktadır.

---

(32) Öztin AKGÜÇ, Mali Tablolar Analizi, İstanbul, 5.Baskı, s.401'den Miller ELWOD, "What's Wrong With Price-Level Accounting", Harvard Business Review, Kasım-Aralık 1987 sayısı.

f-) Genel fiyat endeksine göre düzeltilmiş finansal tablolar, daha gerçekçi kâr dağıtım politikası izlemelerine yardımcı olmakta, reel kazançları üzerinden kâr dağıtımlarına olanak hazırlamakta, sermayelerin kâr olarak dağıtılmasını önlemektedir.

g-) Yeniden değerlemede genel fiyat endeksi yaklaşımı, tarihi maliyet esasından, diğer yöntemlere kıyasla, daha ılımlı ayrılış göstermektedir. Bu yöntemin uygulanması halinde de tarihi maliyetler, vergi hukuku ve diğer amaçlar için hesaplarda devam ettirilmektedir. Düzeltilmiş tarihi maliyetlere göre raporlar, finansal tablolar hazırlanmaktadır.

ğ-) Söz konusu yönteme göre düzeltilmiş finansal tablolar, işletme yönteminin nesnel şekilde değerlendirilmesine yardımcı olduğu gibi işletme yöneticilerince kullanabilecekleri bilgiler de sağlamaktadır. Bu şekilde;

- İşletme kârlılığı daha gerçekçi bir şekilde hesaplanabilmektedir.

- İşletme kârının ne miktarının işletme yönetiminin sonucu olduğu, ne miktarının enflasyonun etkisiyle oluştuğu görülebilmektedir.

- Tüketilen iktisadi varlıkların yenilenebilmesi için gerekli satın alma gücü hakkında daha iyi bir fikir edinilebilmektedir.

- Daha etkin bir nakit kullanım olanağı bulunulabilmektedir.

Enflasyonun yarattığı fiktif kazançlarla, produktivite artışının sağladığı reel kazançlar birbirinden ayrılarak, toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin, işletme yönetiminin sağlıklı temeller üzerinde yürütülmesine olanak hazırlamaktadır.

h-) Yeniden değerlendirilmiş finansal tablolar işletme ile ilgili taraflara daha gerçekçi, ekonomik bilgiler vererek ilgili tarafların işletmeyi değerlendirmelerini kolaylaştırmaktadır.

Finansal tabloların yeniden değerlendirilmesinde finansal tabloların paranın satın alma gücüne göre belirlenen katsayılarla düzeltilmesine yönelik eleştiriler ise şöyle özetlenebilir (33).

- Genel fiyat düzeyindeki değişikliğin bir makro olay olduğu, mikro birim olan işletmelerin çok farklı şekilde etkilendiği,

- Genel fiyat endeksi yaklaşımının yeniden değerlemeye tabi tutulacak iktisadi varlıkların fiyatlarının, genel endeksin kapsadığı mal ve hizmetlerin ortalama fiyatları ile aynı oranda arttığı şeklindeki varsayımın gerçekçi olmadığı,

---

(33) AKGÜÇ, s.402-403.

- Belirli mal ve hizmetlerin fiyatlarının, genel fiyat endeksindeki değişiklikten çok daha hızlı veya yavaş değişiklik gösterdiği,

- Genel fiyat endeksinde göre düzeltilmiş mali tabloların değerlendirme hatalarına yol açabileceği yönlerinden eleştiriye uğramaktadır.

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

TÜRKİYE'DE YENİDEN DEĞERLEME UYGULAMASI

I- YENİDEN DEĞERLEMENİN VERGİ KANUNLARINDAKİ GELİŞİM SÜRECİ

A- 205 Sayılı Kanun

Vergi hukukumuzda yeniden değerlendirme müessesesi; ilk olarak 1963 Yılında 205 Sayılı Kanun ile V.U.K'na eklenen geçici 11. Madde ile benimsenmiştir (34). Ayrıca 440 Sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleri ile Müesseseleri ve İştirakleri Hakkındaki Kanun'un geçici 2. maddesinde de "İktisadi Devlet Teşekküllerinin bütün aktif ve pasifleri, geçici 1. madde gereğince kurulan komisyonlar tarafından belli edilecek esaslara göre yeniden değerlendirilir." hükmü bulunmaktadır.

V.U.K'nun geçici 11. maddesinde yer alan bu müessese- nin, uygulanma zamanı ve emsallerinin tesbit edilmesi ise Ma- liye ve Gümrük Bakanlığı'na bırakılmıştır. Anılan bakanlıkça

---

(34) YILMAZ, s.71.

yeniden değerleme emsallerinin tesbit edilmemesi üzerine, bu müessese işlerlik kazanamamıştır. 440 Sayılı kanunla getirilen yeniden değerleme esası içinde V.U.K'na atıfta bulunmuş olduğundan, ülkemizde 1983 yılına kadar yeniden değerleme uygulaması yapılamamıştır (35).

B- 2791 Sayılı Kanun

205 Sayılı kanun ile geçici 11. madde olarak V.U.K'na eklenen yeniden değerlemenin uygulanmadığı yıllarda, Maliye Bakanlığı tarafından bir kısım çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sırasında; çeşitli ülkelerdeki yeniden değerleme uygulamaları, hem de ülkemizin içinde bulunduğu şartlar dikkate alınmış ve sonunda 21.1.1983 tarih ve 2791 Sayılı Kanun'la yeniden değerleme müessesesi uygulamaya konulmuştur(36).

Bu hüküm uyarınca yeniden değerleme, mükelleflerin 31.12.1982 tarihi itibariyle mevcut bulunan iktisadi kıymetlerinin yeniden değerlenmesi şeklinde ve bir defaya mahsus olmak üzere, 1983 yılı takvim sonuna kadar yapabilecektir (37).

C- 3094 Sayılı Kanun

2791 Sayılı kanun ile bir defa yeniden değerleme imkanı olduğundan, mükelleflerin 31.12.1982 tarihi itibariyle yaptıkları yeniden değerlemenin ileriki yıllarda tekrar yapılma-

---

(35) Nurettin EROĞLU, Açıklamalı ve İcraatlı Vergi Usul Kanunu, Ankara, 1989, s.471.

(36) YILMAZ, s.71.

(37) EROĞLU, s.472.

sı mümkün değildir. Bu nedenle 2791 Sayılı Kanun'la getirilen müessese etkinliğini sürdürememiştir (38).

Bu durum üzerine; V.U.K'nun geçici 11. maddesi 4.12.1984 tarih ve 3094 Sayılı kanunla tekrar değiştirilerek yeniden değerlendirme müessesesi 1984 takvim yılından başlamak üzere ortalama fiyat artışından 10 puan altında ilan edilecek oranlarla yeniden değerlemenin her yıl yapılması esası getirilmiştir. Daha sonra da 25.3.1987 tarih ve 3332 Sayılı kanunla V.U.K'nun geçici 11. maddesi ile düzenlenmiş olan yeniden değerlendirme konusu, aynı kanuna mükerrer 298. madde olarak dahil edilmiştir (39). Bu kanunla da yeniden değerlemenin ortalama fiyat artışı düzeyinde yapılması öngörülmüştür.

Anlaşıldığı üzere, 3094 Sayılı kanunla yapılan düzenlemede yeniden değerlendirme konusuna devamlılık kazandırılmış; 3332 Sayılı kanunla yapılan düzenleme ile de, bilanço esasına tabi mükellefler için, her yıl toptan eşya fiyatları genel endeksinde meydana gelen ortalama fiyat artışı düzeyinde yeniden değerlendirme yapma olanağı sağlanmıştır.

---

(38) YILMAZ, s.71.

(39) EROĞLU, s.472.

II- VERGİ KANUNLARINA GÖRE YENİDEN DEĞERLEME KAVRAMI

A- Yeniden Değerlemenin Kapsamı

1- Yeniden Değerleme Yapabilecek Olanlar

Yeniden değerlendirme yapmak hakkından yararlanabilmek için gerek gelir vergisi, gerekse kurumlar vergisi mükelleflerinin bilanço esasına göre defter tutmaları gerekmektedir (40).

a- Gelir Vergisi Mükellefleri:

Gelir vergisi mükelleflerinden bilanço esasına göre defter tutan ve tam mükellefiyet esasına göre vergiye tabi bulunan ;

- Gerçek Kişiler,
- Kollektif Şirketler,
- Adi Komandit Şirketler,
- Adi Ortaklıklar,

yeniden değerlendirme yapabilirler.

Gelir vergisi mükelleflerinin yeniden değerlendirme yapıp yapmamaları ise mükelleflerin tercihinin bırakılmıştır(41).

b- Kurumlar Vergisi Mükellefleri:

Kurumlar vergisi mükelleflerinden bilanço esasına göre defter tutan ve tam mükellefiyet esasına göre vergiye ta-

---

(40) V.U.K, mük. md. 298.

(41) EROĞLU, s.473.

bi bulunan;

- Sermaye Şirketleri,
- Kooperatifler,
- İktisadi Devlet Teşekkülleri,
- Dernek ve Vakıflara Ait İktisadi İşletmeler,

yeniden değerlendirme yapma hakkına sahiptirler (42). Sermayenin tamamı hazineye ait olan "İktisadi Devlet Teşekkülleri" dışındaki mükellefler isterlerse yeniden değerlendirme yapabilirler fakat yeniden değerlendirme İktisadi Devlet Teşekkülleri için zorunludur (43).

2- Yeniden Değerleme Yapamayacak Olanlar

İmtiyazlı şirketler ile dar mükellef durumunda bulunan gelir vergisi mükellefleri yeniden değerlendirme kapsamı dışında tutulmuşlardır. Fakat, dar mükellefiyete tabi ortağı olan tam mükellefiyete tabi şahıs şirketleri ve kurumlar, yeniden değerlendirme yapabileceklerdir. başka bir deyişle, yabancı sermayeli kurumlar tam mükellef olmak kaydıyla, yeniden değerlendirme kapsamı içindedirler. Yeniden değerlendirme kapsamı dışında tutulanları şöyle sıralayabiliriz (44):

-
- (42) Nalan AKDOĞAN-Nejat TENKER, Finansal Tablolar ve Analizi, 3. Baskı, Ankara, 1988, s.486.
- (43) Rüştü ERİMEZ, "Bilançoların Yeniden Değerlemesi", VERGİ DÜNYASI, S.24 (Ağustos 1983), s.26.
- (44) AKDOĞAN-TENKER, s.486.

- İmtiyazlı Şirketler,
- Dar mükellef durumunda bulunan gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri,
- İşletme esasına göre defter tutan gelir vergisi mükellefleri,
- Serbest meslek kazanç defteri tutan serbest meslek erbabı,
- Zirai işletme esasına göre kazançları saptanan çiftçiler.

Yukarıda belirtilen mükelleflerin yasal olarak iktisadi varlıklarını mükerrer 298. madde doğrultusunda yeniden değerlemeye tabi tutmaları olanaklı değildir.

Sermayesinin tamamı hazineye ait olan İktisadi Devlet Teşekkülleri dışında kalan, kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunmayan, kanunla kurulan ve amacı, kamu hizmeti görmek olan "Kamu İktisadi Teşebbüsleri" yeniden değerlendirme kapsamı dışında bırakılmıştır (45).

Ayrıca genel ve katma bütçeli idarelere bağlı olarak faaliyette bulunan "Döner Sermayeli Kurumlar" yeniden değerlemeye tabi değildirler (46).

İşletme hesabı esasına göre defter tutmakta olan mükelleflerin, bilanço esasına göre defter tutmaya başladıkları ilk yılda iktisap ettikleri duran varlıklar için yeni-

---

(45) V.U.K. Gnl. Tb., 151.

(46) EROĞLU, s.475.

den değereleme yapmaları söz konusu değildir (47). Ancak işletme hesabı esasına göre defter tutulan yıllarda iktisap edilen ve daha sonra, bilanço esasına göre defter tutmaya başlayan mükellefler, işletme hesabı esasına göre defter tutulan yıllarda iktisap ettikleri ve henüz amortisman ayırma süresi dolmamış iktisadi varlıklar için, bilanço esasında defter tutmaya başladıkları ilk hesap dönemi içinde yeniden değereleme yapmaları gerekir (48).

B. Yeniden Değerelemeye Tabi Bilanço Unsurları

V.U.K'nun mükerrer 298. maddesinde, yeniden değereleme yapılacak iktisadi kıymetlerin;

"... bilançolarına dahil amortismana tabi iktisadi kıymetleri ve bu kıymetler üzerinden ayrılmış olup bilançoların pasifinde gösterilen amortismanları ..." nın olduğu belirtilmiştir.

Bu hükümden de anlaşılacağı üzere; yeniden değereleme yapılacak iktisadi kıymetler, yeniden değereleme yapma hakkına sahip olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin amortisman konusu olan iktisadi kıymetleri ile bu kıymetler üzerinden ayrılmış bulunan birikmiş amortismanlardır.

Yeniden değerelemenin amacı üretim gücünün azalmasına neden olan işletme öz varlığında enflasyonla meydana gelen

---

(47) EROĞLU, s.476.

(48) V.U.K. Gnl. Tb. 151.

erozyonu önlemek olduğuna göre, yeniden değerlendirme tedbiri ile işletmeye ancak mülkiyetinde bulunan sabit varlıkları yenileyebilme imkanını vermenin doğru olacağı kolaylıkla kabul edilebilir. Yasa yeniden değerlendirme tedbirini özellikle işletmede uzun bir süre kullanılan amortismanlar yolu ile itfa edilen ve bu sürenin sonunda yenilenmesi gereken duran varlıklarla ilgili olarak düzenlemiştir.

Yeniden değerlemenin kapsamına girecek duran varlıklar, halen işletme faaliyetlerinde kullanılmakta olan duran varlıklardır. Bu duruma göre, iskartaya çıkarılan veya tabii bir afet sonucu kullanılamaz hale gelen duran varlıkların yeniden değerlemeye tabi tutulmaları söz konusu olamayacaktır (49).

Üzerinde durulması gereken bir hususta; amortisman tabi olan iktisadi kıymetin aktife girmesinden sonraki yıllarda doğan ve maliyete eklenen faizler ile gayrimenkullerin genişletilmesi veya kıymetinin devamlı olarak arttırılması amacıyla yapılan ve iktisadi varlıkların maliyet bedeline eklenen giderlerinde, aktifleştirildikleri yıllara bakılmak suretiyle yeniden değerlemeye tabi tutulması gerektiği konusudur (50).

Sonuç olarak yeniden değerlendirilecek iktisadi varlıklar, gayrimenkuller (boş arazi ve arsalar hariç), gayrimenkullerin

---

(49) PEKİNER, s.42-43.

(50) EROĞLU, s.476-477.

mütemmim cüzü ve teferruatı mahiyetinde olup müstakilen amortismanına tabi tutulan; iktisadi varlıklar, tesisat ve makinalar, gemiler, diğer taşıtlar ve demirbaşlardır (51).

Yeniden değerlemeye tabi tutulmayacak iktisadi varlıklar ise şöyle sıralanmıştır (52):

- Değeri 100.000.- TL'yi geçmeyen iktisadi varlıklar (Bu değer ekonomik ve teknik bütünlük içinde değerlendirilecektir).

- İktisadi varlıkların maliyet tutarlarına eklenmiş bulunan kur farkları,

- Sinema filmleri,

- Alameti farika (marka) hakları,

- Peştemallıklar (firma değeri, şerefiye),

- Özel maliyet bedelleri,

- İlk tesis ve taazzuv giderleri,

- Organizasyon, etüt ve arama giderleri,

- Mahiyetleri ve amortisman süre ve tarzları itibarıyla bunlara benzeyen diğer aktif değerler,

- Yapılmakta olan yatırımlar (Amortismanına tabi olanlar hariç),

- Yurt dışında faaliyet gösteren ve çalıştıkları ülkelerin kanunlarına tabi olan bağımsız iktisadi varlıklar,

---

(51) V.U.K. Gnl.Tb. 156.

(52) AKDOĞAN-TENKER, s.488-489.

Buna göre yukarıdaki sıralamadan da görüleceği üzere, yeniden değerlendirme konusu olan varlıklar yalnızca değeri 100.000.- TL'nin üzerinde olan amortismanına tabi maddi duran varlıklardır. Gerek maddi olmayan duran varlık unsurları, yapılmakta olan yatırımlar, uzun vadeli alacaklar, gerek dönen varlık kalemleri yeniden değerlendirme kapsamı içine alınmamıştır. Böylece yasanın bu hükmü ile kısmi nitelikteki bir yeniden değerlendirme uygulamaya getirilmiş olmaktadır.

Yeniden değerlendirme kapsamı dışında bırakılan değeri 100.000.- TL'yi geçmeyen iktisadi varlıklar, iktisadi ve teknik bütünlük kavramı içinde değerlendirilecektir. Tek başına değeri 100.000.- TL'nin altında olmasına rağmen, teknik veya iktisadi bütünlük bakımından dahil olduğu bütünün değeri 100.000.- TL'yi geçen varlıklar hiç kuşkusuz yeniden değerlemeye tabi olacaktır. Örneğin; bir sinemada koltukların her birinin değeri 100.000.-TL'nin altında olsa dahi, bütün olarak tüm koltukların değeri 100.000.-TL'yi geçiyorsa, parçaların her biri yeniden değerlemeye tabi tutulacaktır (53).

İktisadi kıymetlerin maliyetlerine eklenmiş kur farkları, ilke olarak yeniden değerlendirme kapsamı dışında kalmaktadır. Ancak 151 sıra numaralı V.U.K Genel Tebliğinde bu konuda şöyle bir açıklama yer almıştır:

---

(53) AKDOĞAN-TENKER, s.489.

" Yeniden değerleme kapsamına girmeyen kur farklarının iktisadi işletmenin aktifine girdiği tarihten sonraki yıllarda tahakkuk etmiş ve maliyet bedeline eklenmiş olması gerekir. Bu kur farklarına isabet eden amortismanlar da değer artışının tespitinde dikkate alınmayacaktır. Buna göre iktisadi kıymetlerin işletmenin aktifine girdiği tarihe kadar doğan kur farkları ise, esasen maliyet bedeli içinde olması nedeniyle yeniden değerleme kapsamına girecektir".

Bu açıklama kur farklarının iktisadi kıymetin maliyetine eklenip eklenmeyeceği konusuna açıklık getiren 163 sıra numaralı V.U.K. Genel Tebliğinde yer alan şu açıklama ile paralellik taşımaktadır:

" Döviz kredisi kullanılarak yurt dışından sabit kıymet ithal edilmesi sırasında veya sonradan bu kıymetlere ilişkin borç taksitlerinin değerlenmesi dolayısıyla ortaya çıkan kur farklarından, sabit kıymetin iktisap edildiği dönem sonuna kadar olanların, kıymetin maliyetine eklenmesi zorunlu bulunmakta; aynı kıymetlerle ilgili olarak söz konusu dönemden sonra ortaya çıkan kur farklarının ise ait oldukları yıllarda doğrudan doğruya gider yazılması yada maliyete intikal ettirilerek amortisman konusu yapılması mümkün bulunmaktadır."

Yeniden değerleme kapsamına girmeyen kur farkları, 163 sıra numaralı Genel Tebliğ'e göre maliyete eklenmesi veya doğrudan doğruya gider yazılması konusunda mükelleflere seçimlik hak tanımış olan kur farklarıdır.

Aynı genel tebliğe göre "yatırımların finansmanında kullanılan kredilerle ilgili faizlerden kuruluş dönemine ait olanların sabit kıymetle birlikte amortisman yoluyla itfa edilmek üzere yatırım maliyetine eklenmesi gerekmekte; işletme dönemine ait olanların ilgili buldukları yıllarda doğrudan gider yazılması yada maliyete eklenmek suretiyle amortisman tabi tutulması" mümkündür. 151 sıra numaralı V.U.K. Genel Tebliği'ndeki açıklamalara göre de maliyete eklenmesi zorunlu olan kredi faizleri yeniden değerlendirme kapsamına girmekte, seçimlik hak tanınmış olan kredi faizleri ise kapsam dışında kalmaktadır (54).

Yeniden değerlemeye tabi iktisadi varlığın aktifleştirilmiş olması gerektiğinden; yapılmakta olan yatırımların veya iktisadi varlıkların yatırım harcamalarının yeniden değerlemeye tabi tutulmaları yasaya göre olanaklı değildir.

Ayrıca yurt dışında faaliyet gösteren ve çalıştıkları ülkelerin kanunlarına tabi olan bağımsız iktisadi varlıklarda yeniden değerlemenin kapsamı dışında tutulmuşlardır. Bu değerler, bilançolarda cari kur değerleri ile gösterildiğinden, bunların yeniden değerlendirilmesi yasaya göre mümkün görülmemektedir.

---

(54) Oğuz AYDEMİR, "Yeniden Değerleme-2", MALİYE POSTASI, Y.8, S.152 (1.Ocak.1987), s.20.

C- Yeniden Değerleme Yapılmasında Esas

1- Yeniden Değerleme Zamanı

Mükelleflerin yeniden değerlendirme işlemini hesap döneminin sonunda yani bilanço gününde yapmaları gerekir. Zira kurumlarda amortisman, yeniden değerlendirme yapılan iktisadi varlıkların, yeniden değerlendirme yapılan değeri üzerinden ayrılır. Bu durumun sağlanabilmesi içinde yeniden değerlemenin hesap dönemi sonunda, fakat amortisman ayırma işleminden önce yapılması gerekir (55).

2- Yeniden Değerleme Oranı

Yeniden değerlendirme oranları, yeniden değerlendirme yapılacak yılın Ekim ayında, bir önceki yılın aynı dönemine göre, Devlet İstatistik Estitüsü'nün toptan eşya fiyatları endeksinde meydana gelen fiyat artış oranına göre belirlenir ve bu oran Maliye ve Gümrük Bakanlığı tarafından Aralık ayı içerisinde Resmi Gazete ile ilan edilir (56).

Yeniden değerlendirme oranları; 1983 yılında yayınlanan tebliğe göre 31.12.1982 tarihi itibarıyla yapılacak değerlemede uygulanan katsayılar olarak açıklanmıştır (57).

(55) EROĞLU, s.478-479.

(56) Veysi SEVİĞ, "Yeniden Değerleme Oranı", DÜNYA GAZETESİ, 19 Aralık 1989, s.5.

(57) 31.12.1982 Tarihi itibarıyla yapılacak değerlemede uygulanacak katsayılar; 1972 yılından önce aktifleştirilmiş olan iktisadi varlıklar için 10, 1974 yılı için 9, 1975 yılı için 8, 1976 yılı için 7, 1977 yılı için 6, 1978 yılı için 5, 1979 yılı için 4, 1980 yılı için 3, 1981 yılı için 2 ve 1982 yılı içinde 1 olarak uygulanmıştır.

Diğer yıllarda uygulanması öngörülen yeniden değerlendirme oranları ise 1984 yılı için % 37,5, 1985 yılı için % 39,5, 1986 yılı için % 21,5, 1987 yılı için % 29,1, 1988 yılı için % 63,2, 1989 yılı için % 70,4 ve 1990 yılı için de % 55,5'dir.

3- Yeniden Değerleme İşleminde Kullanılacak Yöntem

Yürürlükteki uygulamaya göre; bilançonun aktifine dahil iktisadi varlıklar ve bu varlıklar için geçmiş yıllarda ayrılmış olan amortismanlar, yeniden değerlemenin yapılacağı yıla ait oran ile çarpılmak suretiyle yeniden değerlendirilirler (58).

Kendilerine özel hesap dönemi tayin olunan mükellefler için, özel hesap döneminin başladığı takvim yılına ait oran esas alınır. Özel hesap döneminin sonunu içeren takvim yılına ait oranla yeniden değerlendirme yapılamayacaktır (59).

Her yıl yapılacak yeniden değerlendirme işleminde bir önceki yılın değeri ile, o yılın yeniden değerlendirme oranını çarpılmak suretiyle değer artışı bulunacak ve hesaba bu tutarlar ilave edilecektir. Bu işlemi formüle edersek, iktisadi varlığın yeni değeri şöyle olacaktır (60).

---

(58) V.U.K. Mük.Md. 298.

(59) V.U.K. Mük.Md. 298.

(60) AKDOĞAN-TENKER, s.491.

İktisadi varlığın yeni değeri: (İktisadi varlığın hesapta gözüken değeri) + (İktisadi varlığın hesapta gözüken değeri x yeniden değerlendirme oranı)

İktisadi varlığa ilişkin birikmiş amortisman hesabı da aynı esaslara göre her yıl değerlendirilecektir. Oluşan yeni değerler üzerinden amortisman ayırma hakkı sadece kurumlar vergisi mükelleflerine tanınmıştır. Gelir vergisi mükellefleri amortismanı sabit varlıkların maliyet bedeline göre ayırmaya devam edeceklerdir. Oluşan yeni değerler üzerinden amortisman ayırma hakkının sadece kurumlar vergisi mükelleflerine tanınmış olmasını, kurumlaşmayı teşvik gerekçesine rağmen, kanunun eşitlik ilkesi ile bağdaştırmak mümkün olmamaktadır.

D- Yeniden Değerleme Artışının Hesaplanması

Yeniden değerlendirme sonucu meydana gelen değer artışının hesaplanmasında kanun net değer usulünü benimsemiştir. Net değer artışının hesaplanabilmesi için, yeniden değerlemeden önceki ve sonraki net bilanço aktif değerlerinin tesbiti gerekmektedir (61).

Net bilanço değerinin hesaplanması ise; amortisman konusu olan iktisadi kıymetin bilançonun aktifinde kayıtlı değerinden, bu kıymetler için ayrılmış olup, bilançonun pasifinde gösterilen birikmiş amortismanların (veya ayrılması)

---

(61) YILMAZ, s.75.

gereken) tenzil edilmesi suretiyle bulunan miktarları ifade etmektedir (62).

Burada üzerinde durulması gereken önemli bir hususta; bu şekilde hesaplama yapılırken yani bilanço aktif değerinin net miktarı tesbit edilirken, fiilen ayrılmamış olan amortismanların ayrılmış sayılarak dikkate alınması gerektiği konusudur.

Bu durumda; yeniden değerlendirme sonucu meydana gelen değer artışı amortisman konusu olan iktisadi varlıkların yeniden değerlemeden önceki net bilanço aktif değerinin, bu kıymetlerin yeniden değerlendirme oranı ile çarpılmasından sonra bulunan, net bilanço aktif değerinden indirilmesi suretiyle hesaplanır. Bu şekilde hesaplanan değer artışı ise bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında gösterilir (63).

1- Gelir Vergisi Mükellefleri Açısından Değer Artış Fonunun Mahiyeti

Gelir vergisi mükelleflerinin bilançolarını yeniden değerlemeleri halinde, değer artışını pasifte özel bir fon hesabında tutarlar ve iktisadi kıymetlerin değerlemeden önceki değerleri üzerinden amortisman ayırmaya devam ederler.

Değer artış fonu, başka bir hesaba nakledildiği veya işletmeden çekildiği takdirde, bu işlemlerin yapıldığı dönemin kazancı sayılarak vergiye tabi tutulacaktır.

(62) V.U.K. Mük.Md. 298.

(63) EROĞLU, s.482.

Gelir vergisi mükellefleri yeniden değerlendirme ile sadece bilançolarının güncelleştirilmesinin faydalarını görmekte vergi kanunlarının uygulanması açısından herhangi bir hak elde edememektedirler.

Gelir vergisi mükelleflerinin yaptıkları yeniden değerlendirme sonucunda pasifte oluşan değer artış fonunun özsermaye unsuru olmadığı ortaya çıkmaktadır. Çünkü, vergi kanunlarının uygulanması sırasında değerlendirme öncesi kayıtlarının, dikkate alınacağı belirtilmektedir. Sürekli yeniden değerlemeden yararlanan gelir vergisi mükelleflerinin, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerinin değerlendirme öncesi kayıtlarının vergi kanunlarının uygulanmasında dikkate alınması bize, bunların bilançoların pasifindeki değer artış fonunun aktif düzenleyici mahiyetteki bir hesap olduğunu göstermektedir (64).

2- Kurumlar Vergisi Mükellefleri Açısından Değer Artış Fonunun Mahiyeti

Kurumlar vergisi mükellefleri pasifte özel bir fon hesabında gösterdikleri değer artışının tamamını sermayelerine ekleyebilirler. Bu suretle sermayeye eklenen değer artışları, ortaklar tarafından işletmeye ilave edilmiş kıymetler olarak kabul edilir. Sermayeye eklenmeyip başka bir hesaba nakledildiği veya işletmeden çekildiği takdirde, değer

---

(64) Hızır TARAKÇI, "Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefleri Açısından Değer Artış Fonunun Mahiyeti", VERGİ DÜNYASI, S.93 (Mayıs 1989), s.51.

artış fonu bu işlemin yapıldığı dönemin kazancı sayılarak vergiye tabi tutulacaktır. Değer artış fonu iktisadi kıymetler satıldığında, aynen amortismanlar gibi muameleye tabi olacaktır.

Bu durumlar da; kurumlarda değer artış fonunun mahiyetinin, kullanıldığı yere göre değiştiğini açıkça ortaya koymaktadır. Ancak pasifte durduğu müddetçe ne anlama geldiğini izah etmemektedir.

Yürürlükteki uygulamaya göre, iştirak edilen kurumların yeniden değerlendirme yapmaları ve değer artışını sermayeye ilave etmeleri halinde, iştirak eden kurumun aktifinde bu nedenle meydana gelen artışların gösterildiği pasifteki özel karşılık hesabı sermayenin cüzü kabul edilmektedir. Ancak bu husus sadece iştiraklerle ilgili olup amortisman tabi iktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirilmesi sonucu pasifte oluşan değer artış fonunun mahiyeti için geçerli değildir (65).

Yeniden değerlendirme artış fonu T.T.K'nun 422. maddesine göre ödenmiş sermaye kabul edilmektedir. Bu madde de anonim şirketlerin çıkarabilecekleri tahvillerin azami miktarını belirlemekte etken olmaktadır. Buna göre yeniden değerlendirme yapmış anonim şirketlerin tahvil ihraç tavanı; genel kurulca onaylanmış son bilançolarındaki ödenmiş sermayeden varsa zararlar düşüldükten sonra kalan miktara yeniden de-

---

(65) TARAKÇI, s.54.

ğerleme sonucu oluşan fonun eklenmesi suretiyle hesaplanan tutar olmaktadır. Kanun koyucu anonim şirketler açısından geçerli olmak üzere ve sadece tahvil ihraç tavanının tesbiti açısından söz konusu fonu ödenmiş sermaye gibi kabul etmektedir. Bir diğer ifadeyle, bu kurumların normal duruma kıyasla değer artış fonları kadar fazla tahvil çıkarmalarına imkân tanınmaktadır. Bu durum haricinde söz konusu fonu ödenmiş sermaye gibi düşünmek mümkün değildir (66).

Kurumlar vergisi mükelleflerinin bilançolarında oluşan değer artış fonlarının mahiyetleri, kaynaklandıkları iktisadi kıymetin amortismanında dikkate alınan baza göre değişmektedir. Kurumlarda yeniden değer artış fonunun içeriği farklı iki şekilde ortaya çıkmaktadır.

- Yeniden değerlendirme yapan kurumlar, bina, arsa ve arazileri için yeni değerleri üzerinden amortisman ayırmazlar. Yeni değerler üzerinden amortisman ayrılmaması halinde pasifte oluşan değer artışları aktifi düzenleyici bir hesap olarak ortaya çıkmaktadır.

- Kurumların yeni değerleri üzerinden amortismanına tabi tuttukları iktisadi kıymete ilişkin amortisman süresi sonunda oluşan değer artış fonları ise yapıları gereği özsermaye unsuru hesap mahiyetindedir.

---

(66) TARAKÇI, s.55.

E- Yeniden Değerleme İşleminin Kayıtlarda Gösterilmesi

Yeniden değerlemeye tabi tutulan iktisadi kıymetlerin her birine isabet eden değer artışları ile bunların hesap şekilleri ve amortisman kayıtlarının ayrıntılı olarak hazırlanması gerekir (67).

Buna göre;

i. Amortisman defterinden veya cetvelinden yararlanılmak suretiyle; yeniden değerlendirme sırasında bilançonun aktifinde kayıtlı bulunan amortismana tabi iktisadi kıymetlerin herbirinin aktife girdiği hesap dönemi ile kıymetler üzerinden değerlemenin yapıldığı tarihe kadar ayrılan veya ayrılmış sayılan amortismanlar ayrı ayrı saptanmalıdır.

ii. Yeniden değerlendirme oranlarının uygulanmasından sonra her iktisadi kıymetin ve amortismanlarının yeni değeri gösterilecektir.

iii. Yeniden değerlendirme yapılan iktisadi kıymetlerin herbiri ayrı ayrı ele alınarak, yeniden değerlemeden önce ve sonraki net bilanço değerlerinin hesaplanması lazımdır.

iv. Yukarıda belirtilen işlemlerin tamamlanmasından sonra; her iktisadi kıymete ait değer artışları ile toplam değer artışı, envanter defterinin ayrı bir sayfasına kaydedilmelidir.

Ayrıca yeniden değerlendirme yapılan iktisadi kıymetlerin amortisman kayıtlarının da aşağıdaki bilgileri kapsayacak şekilde düzenlenmesi gereklidir.

Bunlar iktisadi kıymetin cinsi, aktife giriş tarihi, aktife giriş değeri, amortisman oranı, birikmiş amortisman tutarı, yeniden değerlemeden önceki net bilanço aktif değeri, yeniden değerlendirme oranı, iktisadi kıymetin yeniden değerlemeden sonra bulunacak değeri, birikmiş amortismanların yeniden değerlemeden sonraki miktarı, yeniden değerlemeden sonraki net bilanço aktif değeri ve değer artışının bulunması gerekmektedir.

Yeniden değerlendirme işlemi yevmiye kayıtlarında şu şekilde yer alacaktır;

_____	/	_____
DURAN VARLIKLAR		
BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR		
DEĞER ARTIŞ FONU		
_____	/	_____

F- Değer Artış Fonunun Sermayeye Eklenmesi

Bilindiği gibi yeniden değerlendirme sonucunda doğan değer artışları bilançonun pasifinde değer artış fonu hesabında gösterilir ve istenirse kurumlar vergisi mükellefleri tarafından değer artış fonu kısmen veya tamamen sermayeye eklenebilir. Bu durumda sermayeye eklenen değer artış fonları ortaklar tarafından işletmeye ilave edilmiş değerler olarak kabul edilir.

Anonim şirketlerde değer artış fonunun sermayeye eklenmesi durumunda ortaklara bedelsiz hisse senedi verilir. Limited şirketlerde ise ortaklık pay tutarı arttırılmış olur (68).

1- Gelir Vergisi Mükelleflerinde Değer Artış
Fonunun Sermayeye Eklenmesi

Gelir vergisi mükelleflerinin yeniden değerlendirme yapıları durumunda oluşan değer artış fonlarının vergilendirilmeden sermayeye eklenmesi olanaksızdır. Bu mükelleflerce değer artış fonlarının sermayeye eklenmesi bu işlemin yapıldığı dönemde, dönemin kazancı sayılarak vergilendirilmektedir.

2- Kurumlar Vergisi Mükelleflerince Değer Artış
Fonunun Sermayeye Eklenmesi

Yeniden değerlendirme sonucu doğan değer artışının kısmen veya tamamen kurum sermayesine ilavesi gerçekte bir "fiktif sermaye arttırımı"ndan öteye gitmemektedir. Çünkü, fondaki meblağın sermayeye ilavesi halinde bilançoda kayıtlı sermaye meblağı nominal olarak artacaktır. Ancak bu artış aslında kurumun daha önce de sahip bulunduğu kıymetlerin, değerlendirme günü itibarıyla sahip bulunduğu değerlerin kayıtlara ve dolayısıyla bilançoğa yansıtılmasından kaynaklanmaktadır. Oysa gerçek sermaye arttırımı, kurumların yeni kaynaklardan yararlanması suretiyle söz konusu olacaktır.

---

(68) AKDOĞAN-TENKER, s.493.

Bununla birlikte değer artış fonlarındaki meblağların kurum sermayesine ilavesiyle gerçekleştirilen fiktif sermaye arttırımının önemi inkar edilemez. Çünkü en azından şirket bilançosunda gerçek değerinin altındaki bedellerle ifade edilen iktisadi kıymetlerin yeniden değerlemeye tabi tutularak bilançonun gerçek değer unsurları üzerinden düzenlenmesi; gizli sermaye durumundaki kıymetlerin muhasebe kayıtlarında izlenmesine imkan verecektir.

a- T.T.K'na Tabi Olan Sermaye şirketlerinde
Değer Artış Fonunun Sermayeye Eklenmesi

Yeniden değerleme sonucu doğan değer artış fonu anonim şirketlerde yönetim kurulu, limited şirketlerde ortaklar kurulunun kararı ve ana sözleşme tadil tasarısı ile birlikte Ticaret Bakanlığı'ndan izin alınması veya tasdik edilmesi suretiyle T.T.K'nun sermaye arttırımı hükümlerine göre şirket sermayesine ilave edilebilecektir (69).

Anonim şirketlerin sermaye arttırımını hisse senedi çıkarmak suretiyle gerçekleştirebilmeleri için şirket esas sermayesinin denmiş olması gerekmektedir (70). Oysa değer artış fonunun sermayeye eklenmesinde, sermayenin tamamen denmiş olması şartı aranmamaktadır.

Böylece hisse senedi çıkarılıp sermaye arttırımında bulunmak için mevcudiyeti gerekli esas sermayenin denmiş

---

(69) DOğAN-ARICA, s.97.

(70) T.T.K. Md. 391.

olması koşulu; değer artışının sermayeye ilavesine bağlı olarak çıkarılacak ve bedelsiz olarak mevcut ortaklara payları oranında verilecek hisse senetleri yönünden hüküm ifade etmeyecektir.

Değer artış fonunun kısmen veya tamamen sermayeye ilavesi durumunda çıkarılan bedelsiz hisse senetlerinin ortaklara payları oranında verilmesi yerine kısmen veya tamamen üçüncü kişilere satılması mümkün değildir. Ancak mevcut ortaklara verilen hisse senetlerinin daha sonra bizzat ortaklar tarafından başkalarına satılması mümkündür (71).

Şirketlerin bedelsiz sermaye arttırmaları, borsada işlem gören hisse senedi fiyatlarını etkileyen bir faktördür. Bu nedenle bedelsiz hisse senetleri hakkında yatırımcıların zaman zaman yanılgıya düştükleri görülmektedir.

Bedelsiz sermaye arttırmaları; şirketlerin yeniden değerlendirme değer artış fonuna, bilançoda yer alan ihtiyari yedek akçeler ve iştiraklerin satışından doğan kârların eklenmesiyle elde edilen tutarın ödenmiş sermayeye bölünmesi sonucu ortaya çıkan oran kadar yapılabilmektedir. Ancak yatırımcı için elde edeceği özet bilançoda gözüken yedek akçeler kalemi içinde, ihtiyari yedeklerin ayrılması mümkün olmadığından, bu oranın bulunması için yalnızca değer artış fonunun ödenmiş sermayeye bölümü yapılmaktadır (72).

---

(71) DOĞAN-ARICA, s.98

(72) Mustafa KIRALI, "Hangi Şirket Ne Kadar Bedelsiz Hisse Senedi Verebilir", EKONOMİK BÜLTEN, 15-21 Ekim 1990.

b- Bankalarda Değer Artış Fonunun Sermayeye
Eklenmesi

Bankalar, yaptıkları yeniden değerlendirme sonunda doğan değer artışlarını;

i. Nakit karşılığı hisse senedi ihraç etmek suretiyle sermaye arttırımında bulunmaları,

ii. Taahhüt edilen pay bedellerinin ödenmesi, şartlarını yerine getirmek suretiyle sermayelerine ilave edebilirler. Ayrıca bankaların her yıl sermayeye ekleyebilecekleri değer artışları, taahhüt edilen pay bedellerinin ödenen kısmı kadar olması gerekmektedir (73).

Buna göre bankaların değer artışlarını sermayelerine ilave edebilmeleri için, önce nakdi hisse senedi ihraç etmeleri ve söz konusu hisse senetlerinin bedellerini tahsil etmiş olmaları gerekir. Ancak bu takdirde tahsil edilen hisse senetleri tutarına eşit bir değer artışını ilave edebilirler (74).

c- Sermaye Piyasası Kanununa Tabi Kurumlarda
Değer Artış Fonunun Sermayeye Eklenmesi

Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi kurumların yeniden değerlendirme işlemi sonucunda ortaya çıkan değer artış fonla-

---

(73) Oğuz AYDEMİR, "Yeniden Değerleme -3", MALİYE POSTASI, Y.8, S.153, (15 Ocak 1987), s.19.

(74) AKDOĞAN-TENKER, s.494.

rını sermayeye eklemelerinde . Sermaye Piyasası Kurulu'ndan izin almaları gerekmektedir. Kurula işletmelerin sermaye arttırımı konusunda bilgi vermeleri yeterlidir (75).

S.P.K'na göre bedelli sermaye arttırımı yapan şirketlerin eğer fonları uygunsa en az yapılan nakit arttırımı kadar bedelsiz sermaye arttırımı yapmaları gerekmektedir. Bunun yanında şirketin fonları elverdiği ölçüde yalnızca bedelsiz sermaye arttırımında bulunmasında mümkündür.

S.P.K. kapsamı içinde bulunan şirketlerin değer artış fonu sermayeye eklenmeyip, fon hesabında bekletilse dahi, tahvil ihracında tavanın belirlenmesinde dikkate alınır.

d- Tam Mükellefiyete Tabi Yabancı Sermayeli Kurumlarda Değer Artış Fonunun Sermayeye Eklenmesi

Tam mükellefiyete tabi yabancı sermayeli, yabancı ortaklı kurumlardan yeniden değerlendirme yapanlar, değerlendirme sonucu tespit edecekleri değer artışını sermayelerine ilave edebileceklerdir.

Ancak anılan kurumlardan 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu hükümlerine göre faaliyet gösterenler Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı'ndan Petrol Kanunu ile diğer mevzuat hükümlerine göre kurulmuş bulunanlar ise Maliye Bakanlığı'ndan sermaye arttırımı için izin almak zorundadırlar.

---

(75) AKDOĞAN-TENKER, s.495.

Dolayısıyla yukarıdaki kurumlardan, ilgili makamlardan gerekli izin almayanların değer artışlarını sermayelerine ilave etmeleri mümkün bulunmamaktadır (76).

e- Kooperatiflerde Değer Artış Fonunun Sermayeye Eklenmesi:

Kurumlar vergisi mükelleflerinden kooperatiflere yeniden değerlendirme hakkı verilmesine karşın, kooperatiflerin sermayesinin ortak sayısı ile sınırlı olması nedeniyle yeniden değerlendirme artışının sermayeye ilavesi mümkün olamayacaktır.

Kooperatiflerin değişir ortaklı olma özellikleri gözönünde bulundurulduğunda, kooperatiften ayrılan her ortağa ortaklıktaki payının ve bu arada değer artış fonundaki payında verileceği düşünülürse, ayrılan ortağın değer artış fonundaki mablağı alması halinde vergilemenin kaçınılmaz olacağı görülmektedir (77).

f- Kurumların İştiraklerinde Değer Artış Fonlarının Sermayeye Eklenmesi:

Kurumlara ait iştirak payları ve hisse senetleri, iştirak edilen kurumların bilançolarını yeniden değerlemeleri ve değer artışlarını sermayeye eklemeleri durumunda yeniden

---

(76) DOĞAN-ARICA, s.108.

(77) DOĞAN-ARICA, s.109.

değerleme kapsamı içine girmektedir. Kurumlar vergisi mükellefi olan sermaye şirketleri ile kooperatifler ve kamu iktisadi teşekküllerine ait olan iştirak payları ile hisse senetleri, söz konusu kurumların yeniden değerlendirme yapmaları ve bunu sermayeye ilave etmeleri durumunda, bu kurumlara iştirak eden işletmelerce yeniden değerlemeye tabi tutulacaktır. Değerleme yapılan kuruma iştirak eden işletmelerin aktifinde bedelsiz hisse senedi veya iştirak payı verilmesi nedeni ile ortaya çıkan artışlar bilançonun pasifinde "iştiraklerde değer artış karşılığı" gibi özel bir karşılık hesabında gösterilecektir. İştiraklerde değer artış karşılığı hesabı pasifte tutulduğu sürece sermayenin unsuru kabul edilmektedir. Ancak istenirse kurumlar vergisi mükelleflerince söz konusu karşılık tutarları da sermayeye eklenebilir (78).

G- Yeniden Değerleme Yapılan Duran Varlıkların Satışı

Amortismanına tabi duran varlıkların yeniden değerlemeye tabi tutulduktan sonra satışı halinde, satılan duran varlıklara isabet eden değer artışlarının aynen birikmiş amortismanlar gibi işlem görmesi gerekmektedir. Ancak yeniden değerlendirme sonucu oluşan değer artışının sermayeye ilave edilmesi veya pasifte özel bir fon hesabında tutulmasına göre satış işlemi farklı görünüm verebilecektir.

---

(78) AKDOĞAN-TENKER, s.497.

2- Değer Artışının Sermayeye İlave Edilmiş
Olması Halinde:

Satılan duran varlıklara ait değer artışlarının sermayeye ilavesi halinde, satış sırasında birikmiş amortisman gibi işleme tabi tutulmayan değer artışları kurumların faaliyetlerine devam ettikleri süre içerisinde herhangi bir suretle sermayeden çekilirse, çekilen kısım o dönemin kazancı sayılarak vergiye tabi tutulacaktır (81).

Kurumlar vergisi mükellefleri değer artış fonlarını sermayelerine eklemeleri halinde duran varlıkların satışından elde edilen zararlar vergi matrahını azaltıcı olarak yarar sağlamaktadırlar (82).

Diğer taraftan duran varlık satış kârlarının duran varlıkların yenilenmesi amacıyla pasifte "duran varlık yenileme fonu" hesabında üç yıl süreyle bekletilmesine olanak tanınmıştır. Üç yıl içerisinde bu fonların kullanılması halinde bu kârlar ilgili yıl matrahlarına ilave edileceklerdir.

---

(81) DOĞAN, s.31.

(82) AKDOĞAN-TENKER, s.504.

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

YENİDEN DEĞERLEMENİN EKONOMİK ETKİLERİ VE BİR ÖRNEK İŞLETMEDE YENİDEN DEĞERLEME

I- YENİDEN DEĞERLEMENİN MALİYETLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bir işletmenin maliyet unsurlarına göz attığımız zaman genel olarak duran varlıklar dışında kalan masraflarının, ekonominin cari fiyat seviyesini aksettirdiğini görürüz. Ham ve mamul madde fiyatları, işçi ücretleri ve diğer personel giderleri, ekonomideki cari fiyat artışlarını aksettirirler. Bunlardan sadece ücretler genellikle belirli süreler için toplu iş sözleşmeleri veya çeşitli anlaşmalarla saptandığından belli bir gecikme ve sıçrama ile genel fiyat seviyesini takip ederler (83).

Maliyetleri hesaplama yöntemleri işletmenin gelirlerini ve dolayısıyla vergi hasılatını etkiler. Maliyetlerin

---

(83) İ.D.T.Y.D.K. Bilançoların ..., s.48.

belirlenmesinde aşağıdaki kalemlerin dikkate alınması gerekir (84).

i. Mamulü imal etmede tüketilen ya da mamulün temel yapısını oluşturan hammadde ve malzemenin maliyeti,

ii. Mamulün imalatında kullanılan direkt işçilik maliyeti,

iii. Mamulün imal edilmesi için gerekli ya da yardımcı nitelikteki endirekt maliyetler.

İşletmenin ve imalat donatılarının amortisman giderleri endirekt maliyetlere katılır. Amortisman giderlerinde farklılıklar olması imal edilen mamullerin maliyetini ve en sonunda stokları ve net geliri artırır yada azaltabilir.

İşletmede kullanılan amortisman oranları ve amortisman hesaplamasının dayandığı değerleme temeli maliyetleri ve kârı özellikle ilgilendirir. Buna göre imal edilen mamulün maliyet bedeline genel imal giderlerinden mamule düşen hissinde dahil edilmesi gerekeceğinden; genel imal giderleri içerisinde yer alan amortismanların da, yeniden değerleme sonucu yeni değerler üzerinden ayrılacak amortismanlar oranında bir artış göstereceği ve bu artışında üretilen mamulün maliyetini arttıracadı kuşkusuz bulunmaktadır.

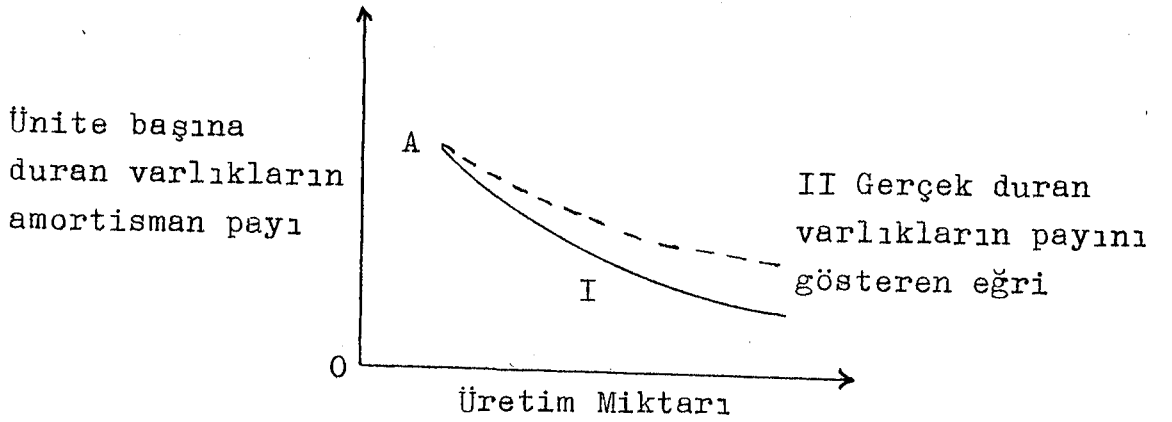
---

(84) Rifat ÜSTÜN, Maliyet Muhasebesi İlkeler ve Uygulamalar, T.C. Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, No:12, Eskişehir, 1984, s.5.

Diğer bir ifadeyle yeniden değerlendirilen duran varlıkların yeni değerleri üzerinden ayrılan amortismanlar da, genel imal giderleri çerçevesinde mamulün maliyet bedeline dahil edilecektir (85).

Ekonomide genel bir fiyat yükselişi söz konusu olduğu zamanlarda, tarihi maliyetlerle hesaplanmış duran varlıklar, cari değerlerinin altında bulunacaktır. Bu durumda, işletmenin üretim miktarı içerisindeki duran varlıkların payı düşük gözükecektir.

Yeniden değerlemeye gidildiğinde ünite başına duran varlıkların payındaki artışı grafik ile şu şekilde gösterebiliriz (86).

I ve II nolu eğriler arasındaki açıklık paranın satın alma gücünün düşme derecesini gösterir.

---

(85) DOĞAN-ARICA, s.114.

(86) İ.D.T.Y.D.K, Bilançoların..., s.49.

Yeniden değerlendirme yapılmadığı zaman mamulün maliyetindeki duran varlıkların payının düşük gösterilmesi demek, mamulün maliyetinin gerçek değerinin altında saptanmasına yol açmaktadır. Mamulün maliyetindeki bu düşüklük ise net sermaye tüketimi ile karşılanmış olmaktadır (87).

İşletmede yeniden değerlendirme yapılmadan önce (Q1) üretim miktarında 1 birim mamul üretimindeki duran varlık payının (C1) olduğunu kabul edelim. (C1) gerçek duran varlık payından daha düşük bir değerdir. Duran varlıklar yeniden değerlemeye tabi tutulduğunda, yine (Q1) üretim miktarında, 1 birim mamul üretimindeki duran varlıkların (C2) gibi (C1) den daha büyük bir değere ulaşacaktır.

Yeniden değerlendirme yapılmadığı zaman (Q1) üretim seviyesinde, işletmede meydana gelecek sermaye tüketiminin değeri:

$$Q1 . (C2 - C1) \text{ dir.}$$

Bu sermaye tüketimi, normal aşınma ve yıpranma dışında yeniden değerlemeye gidilmemesi dolayısıyla meydana gelen tüketimdir (88).

Bütün bu açıklamalardan sonra görülüyor ki, yeniden değerlemeye gidilmediği zaman mamulün üretim maliyeti yapay olarak düşük gözükmektedir. Yeniden değerlendirme yapılmakla bu

---

(87) İ.D.T.Y.D.K., Teşebbüs..., s.29.

(88) İ.D.T.Y.D.K., Bilançoların..., s.49-50.

yapay düşüklük realize edilmiş olmaktadır. Bu realizasyon sonucu mamul maliyetinin artmış olduğu açıkça görülecektir. Ancak bu artış amortisman payının artması dolayısıyla ortaya çıkmaktadır.

Bu durumda yeniden değerlemenin üretim maliyetleri üzerindeki etkisi arttırıcı yönde olacaktır. Bu artış işletme açısından olduğu gibi ekonominin bütünü açısından da geçerlidir.

II- YENİDEN DEĞERLEMENİN KÂRLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Yukarıdaki açıklamalarımızda yeniden değerlemeye gidildiğinde maliyetlerin arttığını belirttik. Bu maliyet artışı, belirli kâr marjı gözönünde tutularak, satış fiyatlarına yansıtılmadığı takdirde kâr hadlerinin azalacağı açıktır.

Maliyetteki değişmelerin fiyatlara yansıtılması açısından Kamu İktisadi Teşekkülleri ile özel sektörün ayrı ayrı incelenmesi gerekir.

A- Kısa Dönemde

1- Kamu İktisadi Teşekküllerinde

Çeşitli nedenlerden dolayı fiyat esnekliğine sahip olmadıklarından dolayı yeniden değerlemeye gittiklerinde kârların azalacağı açıktır. Ekonomimizde kapladıkları yer açısından Kamu İktisadi Teşekkülleri'nin kârlarının azalması ekonomide toplam kârların azalmasına neden olacaktır. Fakat yeniden değerlemenin diğer avantajları göz önünde bu-

lundurulduğunda kısa dönemde dahi kârın azalması söz konusu olamayacaktır (89).

2- Özel Sektörde

Özel sektörde kâr maksimizasyonu her şeyin üstünde olduğu için, fiyatlar üzerinde maliyet artışlarının derhal etkisini göstermesi beklenir. Aksi halde işletme uzun süre faaliyetine devam edemez. Yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan maliyet artışlarını ya fiyatlara intikal ettirecek ya da piyasadan çekilecektir (90).

B- Uzun Dönemde

1- Kamu İktisadi Teşekküllerinde

Yeniden değerlemeden önceki fiktif kârlar belirli bir süre içerisinde yüksek gözüksede bir zaman gelecek ki ayrılan amortismanların yetersizliğinden dolayı meydana gelecek sermaye tahribi işletmenin faaliyette bulunmasına engel olacaktır.

yeniden değerlemeye gidildiğinde işletmelerin sermayesi korunacak ve işletmeler devamlı olarak faaliyette bulunacağına görede kârlılıkları artacaktır (91).

---

(89) İ.D.T.Y.D.K. Teşebbüs..., s.30.

(90) İ.D.T.Y.D.K. Bilançoların..., s.51.

(91) İ.D.T.Y.D.K. Teşebbüs..., s.30.

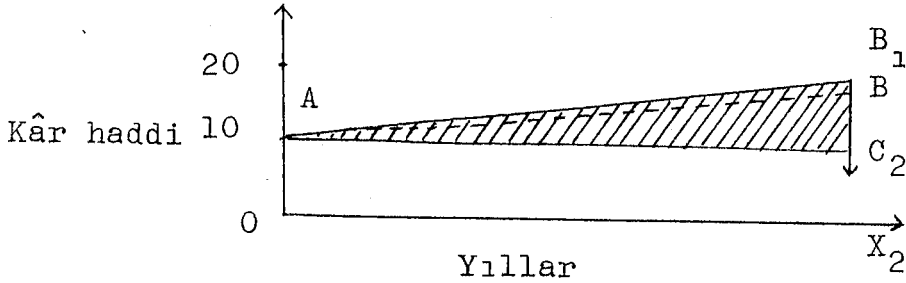

2. Özel Sektörde

Yeniden değerlendirme sonucunda kısa dönemde bir kâr azalması meydana geldiğinde bu azalış daha çok dağıtılan kâr paylarını etkileyecektir. İşletmede bırakılan kârlar üzerinde daha az etkili olacaktır. Ancak uzun dönemde kârların artışına yol açacaktır.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere yeniden değerlemeye gidildiğinde azalan kârlar söz konusu olmakla birlikte, yeniden değerlemenin yapılmadığı duruma nazaran, uzun vadede kâr hadleri artacaktır. Her iki durumu grafik üzerinde gösterdiğimizde (92):

yeniden değerlendirme yapılmadığı zaman;

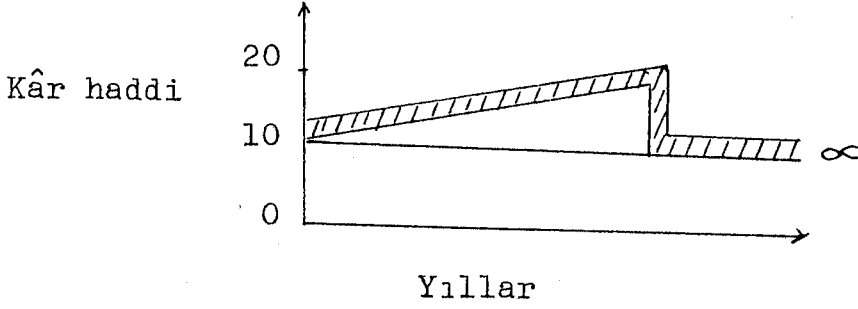

Bu durumda işletmede görülen zahiri kâr haddi AB doğrusu şeklinde olacaktır. Halbuki gerçek kâr % 10'dur. % 10'un üzerinde kalan AB_2C_2 alanı ise net sermaye yenmesi sonucu ortaya çıkan kâr toplamıdır. Yeniden değerlemeye gidilmediği zaman, bu durum devamlı olarak yürümecek, sermaye tahribatından dolayı (X_2) yılında işletmenin faaliyeti duracak ve

(92) İ.D.T.Y.D.K. Bilançoların..., s.51-52.

kâr sıfıra inecektir. Bu durumda elde edilen toplam kâr $AOBX_2$ alanına eşittir.

Yeniden değerlendirme yapıldığı zaman:

(X_1) yılında yeniden değerlemenin yapıldığını ve bundan sonra da duran varlıkların değerinin devamlı olarak genel fiyat artışına uydurulduğunu kabul edelim. Bu durumda kâr haddi (X_1B_1) den (X_1C_1) e düşecektir, fakat bu seviyede sonsuza kadar devam edecektir. İlk bakışta kısa dönemde kâr haddi azalmış gözüküyor ise de, işletme (X_1C_1) lik kâr haddi ile devamlı olarak üretimde bulunabileceğine göre toplam kâr ($OB_1C_1\infty X$ alanı) yeniden değerlemenin yapılmadığı duruma nazaran daima büyük olur.

III- YENİDEN DEĞERLEMENİN FİYATLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Yeniden değerlemenin ekonominin bütünü yönünden, maliyetler üzerinde kısa vadede arttırıcı bir etkiye sahip olduğu, uzun vadede ise bu etkinin nisbeten değiştiği saptanmıştır. Maliyetlere bağlı olarak, ekonomide geniş çapta bir yeniden değerlendirme fiyatlar üzerindeki etkisini anlayabil-

mek için ekonomide arz ve talep durumunun incelenmesi gerekir (93).

A-YENİDEN DEĞERLEMENİN ARZ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Amortismanlara ayrılan fonların arttırılması ile, kısa dönemde, maliyetlerde bir artışın meydana gelmesi normaldir. Fakat bu artış üretim fonksiyonunda herhangi bir değişiklik olmadan, nakdi olarak ortaya çıkmaktadır.

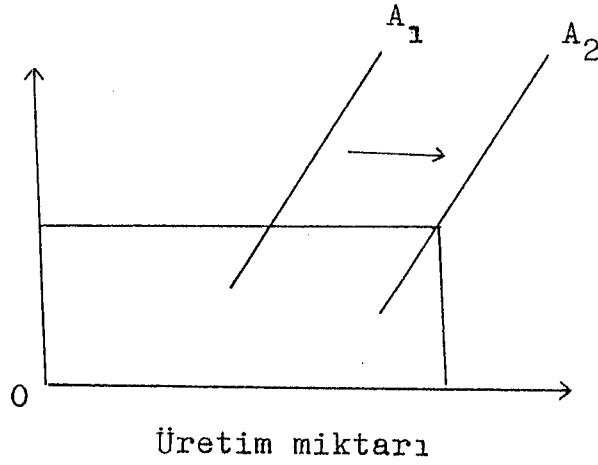
Diğer yandan yeniden değerlemeye gidildiğinde sermaye mallarının talebinin artması dolayısıyla sermaye mallarında bir artış sözkonusudur. Çünkü, yeniden değerlemeye gidilmeden önce işletme içinde kullanılan sabit varlıkların (K_1) değeri ile piyasadaki aynı sermaye malının (K_2) değeri arasındaki oran (K_1/K_2), yeniden değerlemeye gidildikten sonra büyüyecektir. Çünkü yeniden değerlendirme yapılmakla (K_1) artmıştır. (K_1) deki artış, piyasaya arz edilen ve Türkiye için genellikle ithal malı olan (K_2) nin talebini arttıracaktır. Bunun nedeni, yeniden değerlendirme sonucu ikame yatırımlarının artmış olmasıdır.

O halde yeniden değerlendirme ile, kısa vadede arz eğrisinde üretim fonksiyonunda ve üretim faktörleri arzında köklü bir değişme olmadığı halde yukarı doğru bir kayma beklenebilir.

---

(93) İ.D.T.Y.D.K. Bilançoların..., s.54 vd.

Uzun dönemde ise arz yönünden farklı etkiler meydana gelecektir. Bir taraftan yukarıda da belirtildiği gibi, yeniden değerlendirme ile işletme teknik bütünlüğünü devam ettirecek duruma gelecek, diğer yandan yeniden değerlendirme sermaye birikimindeki arttırıcı etkisi dolayısıyla maliyet eğrisini sağa kaydırabilecektir.

Bu durum kısa vadede meydana gelen yukarı sıçramayı uzun vadede fazlasıyla telafi edecektir.

B- Yeniden Değerlemenin Talep Üzerindeki Etkileri

Uzun dönemde; yeniden değerlendirme ile işletmenin üretim kapasitesinin devam ettirilmesinin sağlanması ve sermaye birikiminin ekonomi üzerindeki genişletici etkisi faktör paylarında arttırıcı bir etki yaratacaktır. Türkiye'de tüketici eğiliminin yüksek olması nedeni ile talep bakımından yeniden değerlendirme sonucunda eksiklik meydana gelmesi beklenemez.

Sonuçta; kısa dönemde yeniden değerlendirme ile bir fiyat artışı meydana gelecek, fakat uzun dönemde, arz ve talebin uygun durumu dolayısıyla, istikrarlı bir fiyat gidişine ulaşacaktır. Uzun vadede yeniden değerlendirme, enflasyonu önleyici bir unsur olacaktır.

IV- YENİDEN DEĞERLEMENİN VERGİ HASILATINA ETKİLERİ

Yeniden değerlendirme geniş ölçüde uygulandığı zaman maliye politikasıyla ilgili önemli bazı meselelerin ortaya çıkacağı şüphesizdir. Bu suretle işletmelerin vergiden muaf amortisman fonlarının hacmi büyüyecek gelecek yılların gayrisafi hasılatından ayrılması gerekecektir. Bunun da sonucunda kurumlar vergisi hasılatı azalacaktır (94).

Yeniden değerlendirme ile kurumlara öncelikle, hesaplanan yeni değer üzerinden amortisman ayırarak kurum kazancından tenzil etme hakkı verilmiştir. Ayrıca başlangıçta amortisman ayırma suretiyle sağlanan bu vergisel avantajın, sonradan özellikle kurumun ilgili sabit kıymeti yenilemek için tam ihtiyaç duyduğu anda vergileme yoluyla geri alınmaması sağlanmıştır. Böylece tanınan istisnanın satış sırasında satış kârına dönüşerek vergilenmesi önlenmiş ve getirilen avantajın geçici bir nitelik arzemediği vurgulanmıştır.

---

(94) İ.D.T.Y.D.K. Bilançoların..., s.45.

Ancak bunun için 151 seri nolu V.U.K. Genel Tebliği uyarınca kurumların hesapladıkları değer artışlarını sermayeye eklemeleri şarttır. Ayrıca hesaplanan değer artış fonunun sermayeye ilavesi halinde, bunun işletmeye ilave edilen kıymetler olarak dikkate alınacağı hükme bağlanmıştır. Bu işlem dolayısıyla her hangi bir vergileme söz konusu olmayacaktır (95).

Değer artış fonunun sermayeye ilave edilmemesi durumunda ise, başlangıçta sağlanan söz konusu avantajlar sonradan (ilgili sabit kıymetin satış sırasında) vergilenerek geri alınacaktır.

Gelir vergisi mükellefleri yönünden yeniden değerlendirme nedeni ile vergi hasılatının azalması söz konusu değildir. Gelir vergisi mükellefleri, gelir vergisi beyannamelerini ortalama kâr hadlerine ve hayat standardı esasına uygunluk sağlayarak vermek zorundadırlar. Ayrıca duran varlıklara ait amortismanlarında maliyet bedellerine göre ayrılacağı göz önünde bulundurulursa vergi hasılatını azaltıcı yada arttırıcı bir etkisi bulunmamaktadır.

V- YENİDEN DEĞERLEMENİN KURUMLAŞMAYA ETKİLERİ

Yeniden değerlendirme sistemimizin kurumlar vergisi mükellefleri için vergi avantajları getirmesi buna karşılık gelir vergisi mükellefleri için fazla bir anlam ifade etmeyecek şe-

yeniden değerleme sistemi de, kurumlaşmayı teşvik etmektedir. Ancak buradaki teşvik daha çok yeni işe başlayan mükellefler aısındanandır. Çünkü yeniden değerleme müessesesinden yararlanma halinde vengi yükünde önemli miktarda azalma sağlayacak olan, eskiden beri faaliyette bulunan gelir vergisi mükellefleri, yukarıda bahsi geçen geçici madde hükmünden yararlanarak 1983 yılında kurumlaşmışlardır.

Yeni işe başlayanlar açısından, sürekli yeniden değerleme müessesesinin kurumlaşmaya olan etkisi ise, bu müessesenin kurumlara tanıdığı vergi avantajının dikkate alınarak ticari ve sınai faaliyetlerinin kurumlar bünyesinde yürütülmesinin müteşebbislerce tercih edilmesi şeklinde kendini göstermektedir.

B- Yeniden Değerleme Sistemimiz Kurumlaşmayı Ne Ölçüde Teşvik Etmektedir?

3094 Sayılı yasa ile oluşturulan sürekli yeniden değerleme sistemi, ekonomide hüküm süren enflasyonun kurumların muhasebe kayıtlarında fiili duruma kıyasen oluşturduğu çarpıklığı tam olarak gidermekten uzaktır. Bu durumun temel nedenlerini ise aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

1) Sürekli yeniden değerleme sisteminde, hesap dönemi içinde aktife giren amortismanına tabi iktisadi kıymetler için aktife girdiğı dönem değerleme yapılamayacağı hükme bağlanmıştır. (V.U.K. Geçici Md. 11/12)

Amortismanına tabi iktisadi kıymetler için aktife girdikleri hesap döneminde yeniden değerlendirme imkanının tanınmamış olması, bu dönemde enflasyon dolayısıyla söz konusu kıymetle ilgili kayıtlarda meydana gelen çarpıklığın giderilmesini mümkün kılmamaktadır. Bu durum yeniden değerlendirme sisteminin vergi avantajı tanıdığı kurumların, ödeyecekleri vergi miktarının azalmasını önleyen bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle kurumlaşmayı da ters yönde etkileyeceği anlaşılmaktadır.

Yeniden değerlendirme sisteminin etkinliği içinse amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin aktife girdikleri hesap döneminde de yeniden değerlemeye tabi tutulması gerekir. Bu iktisadi kıymetlerin yeniden değerlemesi ise aktifte buldukları süre dikkate alınarak yapılabilir.

2) Sürekli yeniden değerlendirme sistemimizin enflasyonun etkilerini tam olarak giderememesinin bir diğer nedeni de yeniden değerlendirme oranının tespit edilmiş şeklinden kaynaklanmaktadır. Yeniden değerlendirme oranının Toptan Eşya Fiyatları Genel Endeksi'nde meydana gelen ortalama fiyat artışına göre saptanması yeniden değerlendirme oranını gerçekçi kılmamaktadır. Çünkü yeniden değerlemeye konu iktisadi kıymetler imalat sanayi mamulüdür. İmalat sanayi malları fiyat endeksi ile de toptan eşya fiyatları genel endeksi farklıdır.

İmalat sanayi malları, tüketim malı, ara malı ve yatırım mallarını kapsamaktadır. Bu nedenle imalat sanayi mal-

larına ilişkin endeks yatırım mallarına ait fiyat artışlarını tam olarak göstermeyebilir. Oysa yeniden değerlendirme sistemi asıl bu mallar için önem taşımaktadır. Tesbit edilen yeniden değerlendirme oranının gerçekçi olup olmadığına karar verebilmek için bu mallardaki fiyat artışlarının da bilinmesi gerekir.

3) Yeniden değerlendirme müessesinin kurumlaşmanın cazibesini azaltan bir diğer yönü de D.İ.E.'nce belirlenen oranın % 10 ve daha aşağı olması halinde o yıl için yeniden değerlendirme yapılmasının kabul edilmemiş olmasıdır.

Bu durum söz konusu müessese ile gelir vergisi mükelleflerine kıyasen kurumlar vergisi mükellefleri lehine yaratılan farklılığı azaltmaktadır. Dolayısıyla, kurumlaşmayı da ters yönde etkileyeceği açıktır. Bahsi geçen düzenlemenin etkilerini ise aşağıda kısaca belirtmekteyiz.

1. Enflasyonun % 10 ve daha aşağı bir oranla belirtildiği dönemlerde, yeniden değerlendirme yapılamayacağından vergi avantajı açısından gelir vergisi mükellefleri ile kurumlar vergisi mükellefleri arasındaki fark ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla bu dönemlerde söz konusu müessesenin kurumlaşmaya katkısı azalabilecektir.

2. Söz konusu düzenleme kurumlar açısından etkisini enflasyonun % 10'nu aştığı dönemlerde de aktararak sürdürebilir. Çünkü, sürekli yeniden değerlendirme sisteminde, değerlemeye esas alınan meblağ, amortismanına tabi iktisadi kıymetle-

rin, bir önceki dönemde tesbit edilen yeni değerleridir. Bu nedenle enflasyonun % 10 ve daha aşağı olduğu dönemlerde yeniden değerlendirme yapılmaması, takip eden dönemlerde yapılacak yeniden değerlemede iktisadi kıymetleri daha düşük değerler üzerinden yeniden değerlemek sonucunu verecektir. Bu durumda sonuçta, kurumların daha düşük amortisman ayırmasına, dolayısıyla gelir vergisi mükelleflerine kıyasen oluşturulan vergi avantajlarının azalmasına neden olacaktır. Bunlara ek olarak yapılan yeniden değerlendirme işlemi fiyatif kalmaya devam edecek ve yeniden değerlendirme müessesesi işlemini amacından uzaklaştırdığı nedeniyle büyük ölçüde yitirilebilecektir.

VI- YENİDEN DEĞERLEME İLE SEÇİMLİK AMORTİSMAN ORAN VE YÖNTEMLERİNİN ÜRETİM GÜCÜNÜN ÇOĞALTILMASINA YÖNELİK ETKİLERİ

Üretim gücünün korunması, özellikle yıpranmaya tabi duran varlıklar açısından, enflasyon dönemlerinde, sorunsaldır; çünkü bu varlıkların " Geri dönme hızı", ayrılan amortismanların büyüklüğüne yada aynı anlamda, amortisman süresine bağlıdır. Geri dönme hızı düşük varlıkların enflasyondan en çok etkileneceği, bu gün için tartışmaya konu olmayacak kadar açıktır.

Üretim gücünün korunması ve çoğaltılması amacıyla ayrılan amortismanların büyütülmesi istenildiğinde, amortisman süresi aynı kalacaksa, yeniden değerlendirilmiş değerler amortis-

mana konu olur. Bu bağlamda azalan bakiyeler yöntemi de ilk yıllar için ayrılan amortismanların büyültülmesine olanak sağlar. Amortisman oranının, belli bir nisbeti aşmamak koşuluyla, serbestçe seçimi söz konusu olduğunda, en büyük amortisman oranının seçimi, bir yandan ayrılan amortismanı büyültürken, diğer yandan amortisman süresini düşürecek- tir (97).

Bilançoda birikmiş amortisman hesabındaki tutarlar göz önüne alındığında, eskime anında bir yenisini elde etmek amacıyla, yıpranmaya tabi duran varlığın, kuramsal kullanım süresince, ayrılan amortismanların biriktirildiği, kanısı uyanmaktadır. Ancak uygulama bu düşünceye çok kez uymamaktadır. Değişik yaş yapılı duran varlıklara sahip bir işletmede, girişimci kâr sağlayacağını umduğunda, yıllık olarak ayrılmış amortismanları genellikle hemen yatırıma dönüştürmeyi daha uygun bulmaktadır (98).

Amortismanların finans kaynağı olarak bu şekilde kullanılması, ilk olarak, bir başlangıç yatırımının amortismanlarla finanse edilmiş müteakip bir yatırımı gerçekleştirilmesi ve ikinci olarak da ortaklar tarafından sermaye şeklinde işletmeye yatırılan üretim gücünün, kazanç gücü

---

(97) Ekrem YAVUZ, "Yeniden Değerleme ile Seçimlik Amortisman Oran ve Yöntemlerinin Kurumlara Sağladığı Üretim Gücünü Çoğaltıcı Olanaklar", VERGİ DÜNYASI, S.50 (Ekim 1985), s.43.

(98) YAVUZ, s.44'den, Bernd Boecken, "Nominalwertprinzip und Substanzerhaltung", DER GETRIEB, 27.Yıl, 19.Fasikül (Mayıs 1974), s.881.

sağlayan bir faktör olarak çoğalması yanısıra, sermaye artırımına gidilmeksizin kazanç gücünün de çoğalması, sonucunu doğurmaktadır (99).

Ancak enflasyon dönemlerinde bu gelişmeler nominal olarak gerçekleştiği için, üretim gücü artışlarının nominal büyüklüğüyle, reel üretim kapasitesi düşmesinin ne ölçüde önlenebileceğinin, ayrıca enflasyon dönemlerinde her yıl duran varlıklar yeniden değerlendirilerek bu yeni değerleri üzerinden ayrılan amortismanların sürekli yatırıma dönüştürülmesiyle üretim gücü artışını reel olarak sağlama olasılığının, karşılık olarak araştırılması gerekmektedir.

Yeniden değerlendirme ile sağlanan üretim gücünü çoğaltıcı olanakların saptanması, yeniden değerlendirme ile ilgili yasal çerçeve içerisinde araştırılmıştır. Araştırmanın genel model koşulları aşağıda saptanmıştır.

A- Genel Model Koşulları

İşletmede birinci yılın başında, toplam olarak 1.000.000 TL. değerinde yeni alınmış yıpranmaya tabi duran varlıkların bulunduğu varsayılmaktadır. Varlıkların herbirinin kullanma süresi 5 yıldır. Bu değerlerden doğrusal olarak, her yıl % 20 amortisman ayrılacaktır. Yıpranmaya tabi duran varlık mevcudunun, her amortisman tutarının

---

(99) YAVUZ, s.44'den, Karl Hax, "Die Substanzerhaltung der Betriebe", Köln und Opladen, 1957, s.234 uss.

yeniden yatırılmasına olanak verecek şekilde bölünebilir kalemlerden oluştuğu varsayılmaktadır. Yeniden değerleme-ye temel olacak fiyat artışlarının her yıl % 30 oranında gerçekleşeceği varsayılarak hesaplamalarda kolaylık sağlanmaktadır.

B- Duran Varlıkların Maloluş Değerleri Üzerinden
Ayrılan Amortismanlarla Üretim Gücünün Çoğalması

Aşağıdaki Tabloda 10 yıllık bir süre içinde, iki sütunda gösterilen "yatırım tutarları" kavramında, duran varlıkların edinilmesi için gereken nominal tutarlar dile getirilmektedir. Bu tutarlar ayrıca dönem kapasitesinin yeni değerini göstermektedir. Bu nedenle bu kavram için modelde "yatırılmış tutar" sözcüğü kullanılmıştır. Fiyatların kararlı olduğu dönemlerde, ikinci sütundaki sayı dizisi, kapasite genişleme etkisini göstermektedir. Modeldeki koşullar altında kapasite yaklaşık olarak onuncu yılın sonunda, 1.7 kat yükselerek 1.631.000 TL'na ulaşmaktadır. Enflasyon dönemlerinde ikinci sütunda belirtilen tutarlar, yalnız nominal olarak amortismanına tabi tutulacak büyüklükleri göstermektedir. Dönem kapasitesinin gerçek olarak nasıl bir gelişme gösterdiğini saptayabilmek için yıllık olarak yatırılması gereken amortisman tutarlarının, her yıl için geçerli olan fiyat artışı ile düzeltilmesi gerekmektedir. Böylece dördüncü sütun her yıl eklenen kapasiteleri (üretim gücünü) gösterecektir. Beş yıl sonra başlangıç kapasitesinin, altı yıl sonra da ilk eklenen kapasitenin ortadan kalkması nede-

niyle, beşinci sütunda gösterilen kapasite (üretim gücü), dördüncü yılda yaklaşık olarak 1.6 kat yükseldiği halde, daha sonraki yıllarda giderek azalarak onuncu yılın sonunda başlangıç büyüklüğünün % 20'si civarına düşmektedir.

Bu modelde yatırılmış tutarın nominal olarak genişlemesine karşın üretim gücünün azalışı, açıkça görülmektedir. Ancak nominal olarak genişleyen yatırımlar, kazanç gücünü arttıracığından, üretim gücü azalışı önlenabilir.

Yıllar	1	2	3	4	5
0	100	1.000	-	(1.000)	1.000
1	130	1.200	200	154	1.154
2	169	1.440	240	142	1.296
3	220	1.728	288	131	1.427
4	286	2.074	346	121	1.548
5	371	1.489	415	112	660
6	483	1.587	298	62	568
7	628	1.664	317	50	476
8	816	1.709	333	41	386
9	1.060	1.705	342	32	297
10	1.379	1.631	341	25	210

1. Sütun : Yıllık % 30 fiyat artış oranına göre fiyat endeksi
2. Sütun : Yatırılmış tutar (2. sütun önsatırı $\div$ 3. sütun-3. sütun 5. önsatırı ya da yalnız 5. yıl için 2. sütun 5. önsatırı).

3. Sütun : Amortisman (2. sütun önsatırı x % 20)
4. Sütun : Üretim gücü girişi (Amortisman tutarlarının yeniden yatırılması ile dönem kapasitesine girişler) (3. sütun $\div$ 1. sütun x 100)
5. Sütun : Üretim gücü (Dönem kapasitesi) (5. sütun önsatırı 4. sütun 5. önsatırı)

C- Yeniden Değerlenen Duran Varlıkların Yeni Değerleri Üzerinden Ayrılan Amortismanlarla Üretim Gücünün Çoğalması

Bu yönteme göre, her bilanço gününde, mevcut duran varlıkların, yeniden değerlendirilerek, yeni değerlerinin saptanması gerekmektedir (7. sütun). Bunun için model koşulları gereğince, her yıl, dönem başında mevcut olan varlıklar (6. sütun) 1.30'luk yıllık fiyat artış faktörü ile çarpılacaktır. Yıllık amortisman tutarlarının (8. sütun) ve böylece yeniden yatırılacak tutarları saptamak için de yeniden değerlendirilen duran varlıkların yeni değerine % 20'lik amortisman oranının uygulanması gerekmektedir. Bu amortisman tutarları, 7. sütunda gösterilen yeniden değerlendirme sonucu saptanan yeni değerlere eklendiğinde her dönemin başındaki yeni yenileme değeri elde edilir (6. sütun). Ancak burada, duran varlıkların, her defa beş yıl geçtikten sonra, o zamanki yenileme değeri ile (9. sütun) hesaptan düşülmesi gerekir.

6. sütunda, gittikçe yükselen nominal bir yatırım görülmektedir. Üretim gücü açısından gelişmeyi saptayabilmek için, yatırılmış tutarların fiyat artışlarından arıtılmış olmaları gerekmektedir. Bunun için birinci yöntemde uygulanan yol izlenir. Yatırılması gereken amortisman tutarları, her yıl için geçerli fiyat artışıyla düzeltilerek üretim gücü girişleri (10. sütun) ve buradan da üretim gücü (11. sütun) hesaplanabilir.

Bu yöntemde, amortisman tutarlarının yatırılmasıyla ortaya çıkan kapasite (üretim gücü) girişleri (10. sütun), birinci yöntemde nominal (3. sütun) ya da fiyatların kararlı olduğu dönemlerde reel olarak elde edilen kapasitelere çeşit olmaktadır. Dolayısıyla 11. sütundaki üretim gücü büyüklükleri ile ikinci sütundaki değerler de birbirine uygun düşmektedir. On yıl sonra yatırılmış tutar, ikinci yöntemde birinci yöntemdeki yatırımın yaklaşık olarak 13.6 katı olmaktadır. Böylece 6. sütunda belirlenen nominal yatırım gelişmelerinin, birinci yönteme göre fiyatların kararlı olduğu dönemlerde görülen kapasite genişletme etkisini reel olarak içerdiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle, piyasada kazanılma koşulu ile, her bilanço gününde, geçerli fiyat artışlarına göre, yeniden değerlendirilen duran varlığın yeni değerinden ayrılan amortismanlar, modeldeki koşullar altında, fiyatların kararlı olduğu dönemlerde maloluş değerinden ayrılan amortismanlarla ortaya çıkan üretim gücü çoğalmasının aynıasını sağlayabilmektedir.

Fiyat artışına bağlı üretim gücü koruma gereksinimi, 8. sütunda yer alan tutarlardan 3. sütunda belirlenen tutarlarının çıkarılmasıyla elde edilmektedir (12. sütun). Fiyat artışına bağlı üretim gücü koruma gereksiniminin, her dönem gittikçe artarak 60.000 TL'den 4.311 TL'ya yükselişi, her dönem için öngörülen masrafların çok düzensiz olduğunu göstermektedir. Dönem masraflarındaki artış, başlangıç kapasitesinin genişletilmesine ve fiyat artışlarına bağlı kalmaktadır.

Bu sonuçlar, her bilanço gününde sürekli olarak yapılacak, bir yeniden değerlendirme ile yalnız üretim gücünün korunmasının değil aynı zamanda üretim gücünün çoğaltılması olanağının da ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Böylece yeniden değerlendirme ile ulaşılmak istenilen amaçlar gerçekleşmiş olmaktadır.

6	7	8	9	10	11	12
1.000	-	-	(3.713)	(1.000)	(1.000)	-
1.560	1.300	260	965	200	1.200	60
2.434	2.028	460	1.507	240	1.440	166
3.797	3.164	633	2.350	288	1.728	345
5.923	4.936	987	3.666	346	2.074	641
5.497	7.670	1.540	5.718	415	1.489	1.125
7.610	7.146	1.429	5.307	296	1.585	1.131
10.365	9.893	1.979	7.347	316	1.661	1.662
13.820	13.475	2.695	10.006	331	1.704	2.362
17.893	17.966	3.593	13.342	339	1.697	3.251
22.195	23.261	4.652	17.274	338	1.620	4.311

6. Sütun : Yatırılmış tutar (7. sütun + 8. sütun - 9. sütun 5. önsatırı)
7. Sütun : Dönem başında mevcut olan üretim gücünün bilanço gününde yeniden değerlendirilmesi ile saptanan yenileme değeri (6. sütun x 1.30)
8. Sütun : Amortisman (7. sütun x % 20)
9. Sütun : Yatırılmış amortisman tutarlarının 5 yıl sonraki yenileme değeri (8. sütun x 1.30)
10. Sütun : Yatırılmış amortisman tutarlarından ortaya çıkan üretim gücü girişi (8. sütun : 1. sütun x 100)
11. Sütun : Üretim gücü (11. sütun önsatırı + 10. sütun - 10. sütun 5. önsatırı)
12. Sütun : Fiyat artışına bağlı üretim gücü koruma gereksinimi (8. sütun - 3. sütun).

VII- ÖRNEK İŞLETMEDE YENİDEN DEĞERLEME

(Y) TURİZM TİCARET A.Ş.'DE YENİDEN DEĞERLEME

(Y) Turizm Ticaret A.Ş. faaliyetine 1988 yılında geçmiş, 115 yatak kapasiteli, 600.000.000.- TL sermayeli bir otel işletmesidir.

İşletmede yeniden değerlendirme; enflasyonun işletme üzerindeki olumsuz etkisini ve gerçek olmayan kârın vergilendirilmesini önlemek amacıyla yapılmıştır.

Örnek işletmede yapılan araştırmalar sonucunda yeniden değerlendirme işleminin, işletmede hatalı uygulandığı görülmüştür. (Y) işletmesinde yeni değer kavramını; duran varlıkların aktifte kayıtlı değeri ile net değer artışının toplamının oluşturduğu saptanmıştır. Oysa duran varlığın yeni değeri aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

Aktifte Kayıtlı Duran Varlık + (Duran Varlık x Yeniden Değerleme Oranı) yeniden değerlemeden sonra amortisman ayırma işlemide yeni değer üzerinden olacaktır.

İşletmenin yeni değer kavramını farklı ele almasıyla 1990 yılında yeniden değerlemeden sonra ayrılan amortismanlar aşağıdaki gibi hesaplanmıştır.

DURAN VARLIKLAR	DEĞER ARTIŞ FARKI		YENİDEN DEĞERLEME DEĞER ARTIŞ FONU	YENİDEN DEĞERLEME DEN SONRA AYRILAN AMORTİSMANLAR			1990 YILINDA GİREN DURAN VARLIKLAR	
	Duran Varlıklar Değer Artış Farkı	Birikmiş Amortis Değer Artış Farkı		DURAN VARLIKLAR	Amor. Oran (%)	Ayrılan Amortisman.	Aktifte Kay DURAN VAR.	Ayrılan Amortis-manlar
Arsa ve Araziler	-	-	-	-	-	-	-	-
Binalar	-	-	-	344.770.067	2	6.895.400	72.835.357	1.456.707
Tesis ve Cihazlar	87.220.175	34.755.710	52.464.465	244.373.643	25	61.093.410	1.252.273	313.068
Taşıma ve Çekme Vas.	763.236	315.684	447.552	2.138.436	25	534.609	23.796.364	5.949.094
Seyyar İşletme Den.	11.085.451	4.585.082	6.500.369	31.059.236	25	7.764.809	613.478	153.370
Oturma Grubu Dem.	14.516.351	6.004.145	8.512.206	40.617.939	25	10.167.985	-	-
Yatma Grubu Dem.	71.586.001	29.476.294	42.109.707	200.569.787	25	50.142.447	20.400.000	5100.000
Yemek ve Lokanta Dem.	99.795.186	41.146.186	58.649.175	279.606.822	25	69.901.705	3.190.902	797.726
Açık Hüfe Tesisleri	-	-	-	-	-	-	4.000.000	1.000.000
Arazi Üstü Tertip	-	-	-	15.728.558	2	314.571	45.231.192	904.624
Küçük Demirbaşlar	-	-	-	-	-	-	1.500	-
Y E K U N	284.966.575	166.283.101	168.683.474	1.158.918.488		206.814.396	171.321.066	15674.585

DURAN VARLIKLAR	GENEL YEKÜN		
	Duran Varlıklar	1990 Yılında Ayrılan Amor.	Birikmiş Amortis.
Arsa ve Araziler	131.250.000.-	-	-
Binalar	417.605.424.-	8.352.107.-	21.963.143.-
Tesis ve Cihazlar	245.625.916.-	61.406.478.-	158.785.088.-
Taşıma ve Çekme Vasıta.	25.934.800.-	6.483.699.-	7.368.183.-
Seyyar İşletme Demirbaş.	31.672.714.-	7.918.179.-	20.764.670.-
Oturma Grubu Demirbaşları.	40.671.939.-	10.167.985.-	26.990.410.-
Yatma Grubu Demirbaşları.	220.969.787.-	55.242.447.-	139.829.181.-
Yemek ve Lokanta Demirbaş.	282.797.724.-	70.699.431.-	195.982.889.-
Açık Büfe Tesisleri	4.000.000.-	1.000.000.-	1.000.000.-
Arazi Üstü Tertip	60.959.750.-	1.219.195.-	1.533.766.-
Küçük Demirbaşlar	19.890.-	-	-
YEKÜN	1.461.507.944.-	222.489.521.-	562.217.330.-

Muhasebe Kayıtları:

31.12.1990

DURAN VARLIKLAR		284.966.575.-
Tesis ve Cihazlar	87.220.175	
Taşıma ve Çekme Vasıtaları	763.236	
Seyyar İşletme Demirbaşları	11.085.451	
Oturma Grubu Tesis ve Demir.	14.516.351	
Yatma Grubu Demirbaşları	71.586.001	
Yemek ve Lokanta "	99.795.361	
1990 Yılı Duran Varlıklar değerleme farkı		
GENEL GİDER MASRAFLARI		222.489.521.-
1990 yılı değerleme yapılan duran varlıklar		
Amortisman masrafları	199.604.965.-	
Değ.Tabi olmayan Duran Varlıklar		
Amortisman Masrafı	7.209.971.-	
1990 yılında giren duran var.	15.674.585.-	
BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR		338.772.622.-
Tesis ve Cihaz Amortis	34.755.710.-	
Taşıma ve Çek.va.Amor	.315.684.-	
Seyyar İşletme Dem.Amor.	4.585.082.-	
Oturma Grubu Amor.	6.004.145.-	
Yatma Grubu Amor.	29.476.294.-	
Yemek ve Lok.Gr.Amor.	41.146.186.-	
1990 Yılı değerleme farkı		

Binalar Amortismanı

- 1990'dan önce giren	6.895.400.-
- 1990'da giren	1.456.707.-
Tesis ve Cihazlar Amor.	61.093.410.-
- Değerlemeden sonra Amor.	
Taşıma ve Çek.Vas.Amor.	534.609.-
- Değ. sonra ayrılan amor.	
Seyyar İşl.Dem.Amor.	7.764.809.-
- Değ. sonra ayrılan amor.	
Oturma Grubu Dem.Amor.	10.167.985.-
- Değ. sonra ayrılan amor.	
Yatma Grubu Amor.	50.142.447.-
- Değ. sonra ayrılan amor.	
Yemek ve Lok.Gr.Amor.	69.901.705.-
- Değ. sonra ayrılan amor.	
Tesis ve Cih.Amor.	313.068.-
- 1990'da giren	
Taşıma ve Çekme Vas. Amor.	5.949.090.-
- 1990'da giren	
Seyyar İşl.Dem.Amor.	153.370.-
- 1990'da giren	
Yatma Gr.Amor.	5.100.000.-
- 1990'da giren	
Yemek ve Lok.Gr.Amor.	797.726.-
- 1990'da giren	
Açık Büfe	1.000.000.-

- 1990'da giren	
Arazi üstü Tertip Amor.	904.624.-
- 1990'da giren	
DEĞER ARTIŞ FONU	168.683.474.-
Tesis ve Cihazlar D.A.F.	52.464.465.-
Taşıma ve Çekme Vas.D.A.F.	447.552.-
Seyyar İşletme Gr. D.A.F.	6.500.000.-
Oturma Grubu D.A.F.	8.512.206.-
Yemek ve Lok.Gr.D.A.F.	58.649.175.-
Yatma Grubu D.A.F.	42.109.707.-

İşletmenin bilançosunda da duran varlıklar artık yeni değeri ile aktifte yer alırken, değer artışı fonu da pasifte özkaynaklar içinde gösterilecektir. Bu duruma göre işletmenin bilançosunda duran varlıklar ve değer artışı fonu aşağıdaki şekilde yer alacaktır.

(Y) TURİZM TİCARET A.Ş.

31.12.1990 Tarihli Bilançosu

AKTİF	PASİF
II. DÜREN VARLIKLAR 1.461.507.944	II.ÖZ KAYNAKLAR
Arsa ve Arazil. 131.250.000	Değer Artış
Binalar 417.605.424	Fonu 168.683.474
Tesis ve Cihazlar 245.625.916	
Taşıma ve Çek.Vas. 25.934.800	
Seyyar İşl.Dem. 31.672.714	
Oturma Gr.Dem. 40.671.939	
Yatma Gr.Dem. 220.969.787	

Yemek ve Lok.Gr.	282.797.724
Açık Büfe Tes.	4.000.000
Arazi Üstü Tertip	60.959.750
Küçük Dem.	19.890
Eski: Birikmiş Amor.	562.217.330
Net Duran Varlıklar	899.290.614

İşletme binalar ve arazi üstü tertiplerini yeniden değerlemeye tabi tutmamıştır. Yeniden değerlemeye tabi tutulsalardı, bu kıymetlerin amortisman sürelerinin sonunda birikmiş amortismanları ile aktif değerleri birbirlerine eşit olmayacak bir başka anlatımla işletmenin aktifinde itfa edilmemiş bir gayrimenkul değeri kalacaktır.

Bu durumda, iki problemden bahsedilmesi mümkündür. Birincisi, amortisman süresi tamamlandığı halde, yeniden değerlendirme nedeniyle, itfa edilememiş gayrimenkullerin itfa metodu, ikincisi ise, amortisman süresini tamamlamış gayrimenkullerin yeniden değerlendirme uygulamasındaki durumudur.

151 Sayılı V.U.K. Genel Tebliğinde "... bakiye itfa süresi içerisinde amortisman ayrılmasına devam edilecektir." ifadesi yer aldığından, gayrimenkullere itfa sürelerinin tamamlanmasından sonra, vergi kanunları çerçevesinde kanunen kabul edilebilir gider niteliğinde amortisman ayrılamayacağı belirgindir. Bu anlamda, amortisman süresi tamamlanan gayrimenkullerin bakiye itfa edilmemiş değerlerinin belli bir yöntemle itfa edilmesi ve bunların kanunen kabul edilmeyen gider olarak vergi matrahına ilavesi veya itfa edilmeyen bedel olarak kayıtlarda taşınması bir işletme politikası olarak tercihe bağlıdır.

Yeniden değerleme uygulamasının amortisman süresi ile sınırlandırılmamış olması, amortisman süresini tamamlayan gayrimenkullerin yeniden değerlenebilmesine olanak tanımaktadır. Bu gayrimenkullere yeniden değerleme uygulanırken, amortisman süresinin bitiminden sonra gelen yıllarda da geçmiş yıllarda olduğu gibi tutarlılık prensibi gereği amortisman ayrılmaya devam edecektir. Şüphesiz ki ayrılan amortismanlar vergi mevzuatı yönünden kanunen kabul edilmeyen gider olarak değerlendirilecektir.

Yukarıda sözü edilen nedenlerden dolayı işletme binalarını ve arazi üstü tertiplerini yeniden değerlemeye tabi tutmamıştır.

S O N U Ç

Fiyatların değiştiği ekonomik koşullarda tarihi maliyetlere dayalı geleneksel muhasebenin ürettiği bilgiler ve sunduğu finansal tablolar ekonomik önemlerini yitirmektedir. Geleneksel muhasebenin genel kabul görmüş ilkelerinin para değerinin değişmezliği varsayımının dikkate alınmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan bu durum fiyatların değiştiği koşullarda sistemi yetersiz kılmaktadır.

Fiyatların değiştiği ekonomik bir ortamda paranın nominal değeri aynı kalmakla beraber, mal ve hizmet satın alma gücü azalmaktadır. Ölçü birimi olarak farklı satın alma güçlerine sahip para birimlerinin kullanılması da muhasebe bilgilerinin homojenliğini bozmakta, işletme ilgililerini yanıltan bilgilerin üretilmesine ve sunulmasına neden olmaktadır. Bu bilgilere dayanılarak alınan kararlar işletmelerin devamlılığını tehlikeye sokmakta, varlıkların değerlenmesinde tarihi maliyetlerin esas alınması kâr kavramını etkilemekte, işletmelerin kendi gerçeklerini görmemek yanında, vergi adeletinde dengesizliklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Oysa işletme yetkilileri, fiyat değişmelerinin etkilerini taşıyan daha gerçekçi ve yararlı bilgilere gereksinme duymaktadır. Çünkü enflasyonla birlikte yaşamın bir gereği olan yeniden değerlendirme uygulamaları çeşitli yaklaşımlarda, mikro açıdan işletmelerin devamlılığının sağlanmasını makro açıdan da enflasyon hızının olumsuz yönde etkilenmesini amaçlayan uygulamalardır.

Ülkemizde uygulanan yeniden değerlemenin; sadece amortismanına tabi iktisadi varlıklar için uygulanması yeniden değerlemenin kısmi nitelikte olduğunu göstermektedir.

Yeniden değerlendirme kurumlar vergisi mükelleflerine çeşitli avantajlar sağlayarak uygulanırken, gelir vergisi mükelleflerinin sanki enflasyondan hiç etkilenmemişçesine yeniden değerlemeden sonra amortismanlarını, duran varlıkların değerlemeden önceki aktifte kayıtlı değerleri üzerinden ayırmaları ve gelir vergisi mükelleflerinden sadece bilanço esasına göre defter tutanların yeniden değerlemeyi uygulayabilmeleri eşitsizlik yaratmaktadır.

Yeniden değerlemeye tabi tutulan gayrimenkullerin yeniden değerlemeden sonra satın alma bedelleri üzerinden amortismanına tabi tutulmalarında, bütün duran varlıkların değerinin enflasyona karşı korunmadığını göstermektedir.

Yeniden değerlendirme oranının toptan eşya fiyatları endeksine göre belirlenmesi firmaların enflasyondan kendilerini koruyabilmeleri için yeterli değildir. Toptan eşya fiyatları-

na göre yeniden değerlenen iktisadi varlıklar değerindeki değişikliği genellikle yansıtamamaktadırlar.

Yukarıda açıklanan yeniden değerlemenin olumsuz yönleri, aşağıda sıralanan tedbirlerle giderilebilecektir.

1) Bütün işletmeler; gerek gelir vergisi mükellefleri, gerekse kurumlar vergisi mükellefleri yeniden değerlemeden aynı ölçülerde yararlanmalıdırlar. Çünkü, ekonomik bütün içerisinde enflasyondan farklı ölçülerde de olsa bütün işletmeler etkilenmektedir.

2) Bilanço kalemleri içerisinde fiyatlar genel seviyesindeki değişiklikler karşısında en çok etkilenen değerlerden birincisi duran varlıklar, ikincisi stoklardır. Bundan sonra sırasıyla peşin ödenmiş giderler, iştirakler, sermaye, yedek akçe ve diğer dağıtılmamış kârlar gelir. Bunlar da gözönünde tutularak yeniden değerleme yalnızca belirli duran varlıkları kapsamaktan çıkarılmalıdır.

3) Bütün mallar ve firmalar fiyat değişikliklerinden aynı ölçüde etkilenmedikleri gibi özel olarak geliştirilmiş ve spesifik endekslerin yeniden değerlemede kullanılması daha uygun bulunmaktadır. Ayrıca iktisaden gelişmiş ülkelerde bile % 3'lük enflasyon oranında bile yeniden değerleme uygulanırken ülkemizde enflasyon oranınının % 10'nun altında olduğu zaman yeniden değerlemenin uygulanmayacak olması işletmelerin enflasyondan etkilenmelerini önleyemeyecektir. Yeniden değerleme fiyat düzeyindeki değişiklikler ne olursa olsun uygulanmalıdır.

Y A R A R L A N I L A N K A Y N A K L A R

- AKDOĞAN, Nalan
TENKER Nejat : Finansal Tablolar ve Analizi,
3. Baskı, Ankara, 1988.
- AKGÜÇ Öztin : Mali Tablolar Analizi, 5. Baskı,
İstanbul.
- ALTINTAŞ Mükremin : İşletmelerin Duran Varlıklarını
Katsayılar Metoduna Göre Yeni-
den Değerleme ve Muhasebe Kayıt-
ları, Adana İ.T.İ.A. Yayınları,
1973.
- BATIREL Ömer Faruk : Teoride ve Türk Vergi Sisteminde
Değerleme, Doktora Tezi, İstan-
bul, 1974.
- CEYHAN Burhan : Vergi Muhasebesi Yönünden Değer-
leme, Doktora Tezi, Memleket Mat-
baası, 1968.
- DOĞAN Ali Abdullah : Türk Vergi Hukukunda Yeniden De-
ARICA Mehmet Nadir :ğerleme, Ankara, 1983.
- ERİMEZ Rüştü : Değerleme ve Mali Tablolar, İs-
tanbul, 1975.

- EROĞLU Nurettin : Açıklamalı ve İctihatlı V.U.K., Ankara, 1989.
- GENÇ Süleyman
YARGICI Akman : Mali Af Kanunu, Yeniden Değerleme, Hayat Standardı Esası, Özdemir Basımevi, İstanbul, 1983.
- GÖNENLİ Atilla
İ.D.T.Y.D.K. : Bilanço Analizi, İstanbul, 1972.
- İ.D.T.Y.D.K. : Teşebbüs Bilançolarının Yeniden Değerleme Yoluyla Düzeltilmesi, Ankara, 1968.
- İ.D.T.Y.D.K. : Bilançoların Yeniden Değerlemesi ile İlgili Özel Raporlar, Ankara, 1968.
- KARAYALÇIN Yaşar : Yeniden Değerleme, Sevinç Matbaası, Ankara, 1983.
- LALİK Ömer : Şirketler Muhasebesi, Ankara, 1985.
- PEKER Alparslan : Modern Yönetim Muhasebesi, İstanbul, 1988.
- UMAN Nuri : Enflasyon Muhasebesi, İstanbul, 1972.
- UMAN Nuri : Fiyat Hareketlerinin İşletmeler Üzerine Etkisi ve Yeniden Değerleme, Ankara, Sevinç Matbaası, 1968.
- ÜSTÜN Rıfat : Maliyet Muhasebesi İlkeler ve Uygulamalar, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, N.12, Eskişehir, 1984.

MAKALELER:

- AYDEMİR Oğuz : "Yeniden Değerleme -2", Maliye Postası, Y.8, S.152 (1 Ocak 1987).
- AYDEMİR Oğuz : "Yeniden Değerleme -3", Maliye Postası, Y.8, s.153 (15 Ocak 1987).
- BİLDİRİCİ Ziyaettin : "Yeniden Değerleme", İktisadi ve Mali Fikri Sistem, Y.1, S.5 (Mayıs 1987).
- DOĞAN A.Aykon : "Yeniden Değerleme Müessesinin Genel Açıklaması", Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Y.9, Yeniden Değerleme Özel Sayısı (Mayıs 1983).
- KIRALI Mustafa : "Hangi Şirket Ne Kadar Bedelsiz Hisse Senedi Verebilir", Ekonomik Bülten, 15-21 Ekim 1990.
- KİTİŞ Nahit : "Yeniden Değerleme", Vergi Dünyası, S.19 (Mart 1983).
- ÖZSES Uğurcan : "İşletmelerde Özkaynağın Saptanmasında Yeniden Değerleme Fonu", Vergi Dünyası, S.67 (Mart 1987):
- PEKİNER Kamuran : "Yeniden Değerleme Tedbiri (Tekniği ve Muhasebeleştirilmesi)", Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Y.9, Yeniden Değerleme Özel Sayısı, (Mayıs 1983).
- SAULS Eugene
EROL Cengiz : "Yeniden Değerleme; Amerikan Birleşik Devletleri ve Türkiye'deki Uygulamanın Analizi", Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Y.10, S.37 (Ağustos 1984).

- SEVİĞ Veysi : "Yeniden Değerleme Oranı", Dünya Gazetesi, 19 Aralık 1989.
- ŞİRİN Mehmet
BİNGÖL Mehmet : "Yeniden Değerlemede Amaç Dışı Bazı Uygulamalar", Vergi Dünyası, S.62, (Ekim 1986).
- TARAKÇI Hızır : "Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefleri Açısından Değer Artış Fonunun Mahiyeti", Vergi Dünyası, S.93 (Mayıs 1989).
- TARAKÇI Hızır : "Sürekli Yeniden Değerleme Sistemi Kurumlaşmayı Nasıl ve Ne Ölçüde Teşvik Ediyor?", Vergi Dünyası, S.67 (Mart 1987).
- YAVUZ Ekrem :: "Yeniden Değerleme ile Seçimlik Amortisman Oran ve Yöntemlerinin Kurumlara Sağladığı Üretim Gücünü Çoğaltıcı Olanaklar", Vergi Dünyası, S.50 (Ekim 1985).
- YAZAR Mehmet : "Yeniden Değerleme ve Türkiye Ekonomisine Getirdikleri Semineri", Açış Konuşması, Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Y.9, Yeniden Değerleme Özel Sayısı (Mayıs 1983).
- YILMAZ Ö.Faik : "Devamlı Olarak Uygulanabilecek Yeniden Değerleme Müessesesi", Vergi Dünyası, Y.1985, S.42.

SUMMARY

General information on reevaluation and the negative influence of inflation on business enterprises are given in the first part of my work "The Development Process of Reevaluation and its Influence on Economy". The second part deals with the application of reevaluation in the framework of the official regulations in our country, while the third part, next to the economic effects of reevaluation, deals with the manner in which reevaluation was carried out in an exemplary business enterprise.

ÖZET

Yeniden Değerlemenin Gelişim Süreci ve Ekonomi Üzerine Etkileri adlı çalışmamızın birinci bölümünde, yeniden değerleme hakkında genel bilgiler verilmiş ve enflasyonun işletmeler üzerindeki olumsuz etkileri incelenmiştir. İkinci bölümde; ülkemizde yeniden değerlemenin ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde nasıl uygulandığı, üçüncü bölümde ise yeniden değerlemenin ekonomik etkilerinin yanısıra örnek bir işletmede yeniden değerlemenin nasıl yapıldığına yer verilmiştir.

Serpil Börtlü